

Přítomnost

ROČNÍK XIII

V PRAZE 30. ZÁŘÍ 1936

ZA KČ 2.—

Jedenáctý prosinec 1935

AMICUS

Stalin a Trocký

F. PEROUTKA

Blum zradil - nebo vede?

EDUARD VYŠKOVSKÝ

Mužové uprostřed ticha

R. E. BYRD

Od první do jedenácté olympiady

SPORTIVUS

Je naše zahraniční politika socialistická?

Z. SMETÁČEK

Předvídat — O záhadném umění, jak z nepřítele spojence
udělati — Fialové legie

*Dokonalý amer.
stroj pro osobní potřebu*

CORONA

výrobek nejstarší americké továrny
na přenosné psací stroje

GIBIAN a spol., Praha II., Štěpánská 32.
Zašlete mi prospekt na CORONU

Jméno: _____

Adresa: _____

FRANTA SAUER:

EMIL ARTUR LONGEN A XENA

»Není účelem této knihy, aby hodnotila klady nebo nedostatky Longenova díla. Je v ní otisknuta pouhá hrstka vzpomínek na Artura Longena a Xenu, a snad také tato knížka i poopraví nesprávné a příkré soudy o těchto dobrých lidech.«
Z předmluvy knihy

Ilustrovala a grafickou úpravu provedl Sláva Kittner
210 stran Kč 20,-, váz. Kč 30,-. U všech knihkupců

Nakladatelství K. Borecký, Praha II., Soukenická 8

Půl století politické práce, jedinečný rozhled a zkušenosti praktika, prorazivšího se socialistickým programem v kapitalistické Anglii předurčilo J. R. MacDonalda k jeho dílu

SOCIALISMUS

Vypráví o jeho zásadách, vývoji a programu jasným a lehkým tónem, v němž jsou Skotové mistry. Přel. Dr. J. Kapras ml.

Dílo vyšlo jako první svazek knihovny POLITIKA za redakce univ. prof. Dr. Jana Kaprase. Za Kč 20,-, váz. za Kč 30,- u knihkupců neb v nakladatelství L. MAZÁČ, PRAHA II., SPÁLENÁ 53.

Právě vyšla brožura L. TROCKÉHO

Procesy proti „teroristům“ v SSSR.

Cena Kč 2,-. K dostání u všech knihkupců neb v nakladatelství JISKRY

PRAHA XIII, Mečislavova 16

Tisíce lidí se mohou mýlit, ne však miliony! Důkazem toho jest, že dnes miliony používají denně zubní pasty Chlorodont a mají krásné bílé zuby. Chlorodont jest pojem jakosti a hodnoty.

Chlorodont

OBSAH 38. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: EVŽEN ŠTERN: Co se bude musit státi. — KAREL KUBATA: Politická historie lihu. — B. MARKALOUS: Fotografie — umění? — CHARLES MERZ: Amerika přehání. — ZDENĚK SMETÁČEK: Masaryk a Beneš. — KAREL SCHEINPFLUG: Ještě o mezinárodní řeči. — Čím by našim Němcům mohla být demokracie. — Jak rozumějí demokracii. — Po sjezdu Pudové strany. — Uvázl drápkem. — K čemu filmová komora? — Ještě k rakvíckému případu. — Proč muzikanti nehrají?

Přítomnost

za redakci odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.— • Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10. I. 1924 • Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNY O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Jedenáctý prosinec 1935

[Opožděná, ale časová kapitola o presidentské volbě.*]

Aktivní politik sociálně demokratický nám dal toto vylíčení události, jež se sběhly v zákulisí koalice dne 11. prosince 1935. Podnětem k sepsání byly mu výklady, které k onomu dni připojoval šéfredaktor „Venkova“ p. Vraný, a které byly naprostým opakem pravdy. Souhlasíme s tím, že není možno strpěti, aby den v naší politice tak významný a poučný byl před veřejností vykládán zcela falešně.

V lednu 1936 doplňoval jsem svou letní dovolenou na Krkonoších. Prožíval jsem v zasněžené samotě hodiny tichého štěstí nad zdárným výsledkem presidentské volby. Věděl jsem a cítil jsem, že 18. prosinec 1935 mocně přispěl k upevnění státu. V této tiché pohodě mne navštívil Ferdinand Peroutka, který přišel upomenouti o slíbený článek o listopadu a prosinci v našem životě politickém. Příliš se mi do psaní nechtělo („ukončená kampaň je pro mne ukončená kampaň“), ale nakonec dostal Peroutka, co chtěl.

Dnes je to obráceně. Přicházím sám k redaktoru „Přítomnosti“ a prosím ho, aby mi poskytl ve svém listě publicitu. Pociťuji potřebu, doplniti lednovou stať ještě jednou kapitolou. Jde o 11. prosinec, za prvé o fakta, za druhé o smysl těch fakt. Nikomu není dovoleno, aby skresloval jedno i druhé. Takový pokus se právě stal. Nemohu k tomu mlčet. Nemiluji hašteřivých polemik pro polemiky. Ale tu neběží o hašteření: jde o nedotknutelnost pravdy, jde o poctivost v politice.

Vynechaná kapitola.

Dne 11. prosince 1935 podal ministerský předseda dr. Milan Hodža s celou vládou demisi. V naší politické soustavě jsou demise celých vlád něčím zcela výjimečným. Obvykle se k nim sahá toliko na počátku volebních období. U nás vlády nepadají; pouze odstupují, aby se vrátily, celkem málo ve svém složení pozměněny. Dlouhou řadu let je náš vládní režim ustálený, trvalý; demisemi se neřeší konflikty, jako v jiných parlamentárních soustavách. Vlády se pouze doplňují, aby pokračovaly na staré programové platformě.

Demise ze dne 11. prosince měla úplně jiný charakter. Konflikty, které vznikly ve vládě a v koalici pro nejzávažnější otázku státního života, nedaly se ani rozřešit, ani překlenout. Vláda ztroskotala, a ministerský předseda nenašel jiného východiska, než v odchodu. Jak řečeno, toto byla událost zcela výjimečná, nebývalá a překvapující. Nuže, pozornému čtenáři neušlo, že jsem ve svých lednových člancích, mluvě o této události, spokojil se touto poznámkou:

„Ministerský předseda dr. Milan Hodža ztroskotál, nepodařilo se mu vyřídit koalici presidentskou otázku. Podal s celou vládou demisi, která ostatně nebyla přijata.“

Opravdu, méně nemohlo býti řečeno. Ale mohlo býti řečeno více. Prostě jsem události z 11. prosince

*) Viz článek „Listopad a prosinec 1935 v našem politickém životě“, uveřejněný ve 3. a 4. čísle „Přítomnosti“.

zamlčel. Takto by nesměl postupovat historik. Kdo zkoumá pro účely historie některou událost, je povinen vědecké pravdě a své badatelské cti, aby ničeho nezamlčel. Nesmí zpronevěřiti žádné faktum, jehož se dopátral.

Politik je oprávněn postupovati jinak. Může vynechat vše, o čem se domnívá, že by poškodilo dobrou věc. Den presidentské volby smířil silným způsobem rozvášněný tábor koalice, a byla naděje, že domácí mír bude dalším průběhem vládní součinnosti s novým prezidentem upevněn. A to byl můj důvod. Přeskočil jsem ve svém líčení celý ten 11. prosinec, neboť tento den byl na děvě vše trapnou obžalobou vedoucí koaliční strany. Toho dne se nám agrární strana představila jako síla veřejného rozkladu, jako síla neuvěřitelného hazardu se státem, jako síla stranické svévole, jaké jsme nikdy předtím v republice neviděli. O týden později, v den presidentské volby, byl tento pých odvolán a napraven, a proto jsem — jak řečeno — přešel nejtrapnější den vedoucí strany mlčením. Nechtěl jsem drásat ránu, která se počala hojit. Dnes je zřejmo, že rána kvasí dál. To, co dne 20. září t. r. napsal p. V. Řehoř o 11. prosinci do „Venkova“, mne opravňuje a nutí, abych o tom řekl plnou pravdu.

Neboť Řehořův článek znamená víc, než pokus o zfalšování historie. Je to těžká urážka poctivosti v politice.

Jedenáctý prosinec v zeleném osvětlení.

Pan V. Řehoř líčí události, které se sběhly 11. prosince 1935, takto (viz úvodní článek „Venkova“ ze dne 20. září):

„Veřejnost podnes jasně neví, co se tehdy událo. Neví, že se tehdy stal protidemokratický pokus nastolit rudočernou menšinovou vládu s poslancem Šrámkem v čele. Socialisté utvořili k tomu cíli levicový blok se stranou lidovou. Levicový blok zajistil si tehdy podporu komunistů, aby menšinová vláda Šrámkova nemohla býti poražena ve sněmovně. Vznikla tehdy taková „lidová fronta“, jakou uvidíme ve Francii: komunisté nejsou ve vládě, ale hlasují pro ni. (Také u nás tehdy přiměl levicový blok komunisty, aby několikrát hlasovali vládně. To byla příprava pro věci budoucí.) Posl. Šrámek čekal 11. prosince několik hodin na povolání k prezidentovi Masarykovi, aby přijal od něho pověření k sestavě nové vlády menšinové, v níž měli být výhradně jen socialisté s lidovci. Nedočkal se však. Prezident Masaryk neschválil plán na rudočernou menšinovou vládu a proto odmítl demisi Hodžovu, vysloviv mu tak mimořádnou důvěru. Prezident Masaryk nechtěl — zajisté — aby poslední dny jeho prezidentství byly pokaženy rudočerným postupem proti demokracii... 11. prosince 1935 sjednali lidovci spojenectví s bolševiky, s komunisty, k utvoření menšinové vlády Šrámkovy, jenž chtěl vládnouti u nás pomocí komunistů proti zemědělcům...“

Jedenáctý prosinec ve světle pravdy.

Události 11. prosince 1935 sotva kdy vymizí účastníkům z paměti. Patří k onomu druhu věcí, o nichž bylo pěkně řečeno: Mohu odpustit, ne však zapomenout... .

Koaliční porada zasedla v saloně Kolowratova paláce. Dr. Milan Hodža přicházel do ní zamklý. Bylo mu, jakoby stál nad zříceninou svého vládního snu. Vstupuje na premiérské křeslo, měl svoje myšlenky a plány. Ještě se ve svém úřadě ani neohrál a již měl být konec. Jeho strana se v otázce presidentské dala na cestu, která mu podrazila nohy. Zasedli jsme okolo kulatého stolu v ponuré náladě. Od rána jsme tušili, co se stane. Byli přítomni tito pánové: Dr. Hodža, ministři Bechyně, dr. Černý, dr. Franke, dr. Šrámek a Najman, poslanci Beran a Hampl, senátor Klofáč.

Jednání zahájil dr. Hodža tímto sdělením: „V otázce presidentské volby jsem ztroskotal. Místo jednoho kandidáta máme dva. Nepodařilo se mi překonat rozpor uvnitř koalice. Nemohu jít a nepůjdu do Národního shromáždění s vládou takto roztrženou. Nepodařilo se mi zabezpečiti hladkou volbu a nezbyvá mi, než ohlásiti prezidentu republiky svou demisi. Byl bych rád, aby odstoupila celá vláda, aby měl prezident úplně volné ruce...“

Nastalo dlouhé ticho. Každý z přítomných cítil, před jakým osudovým okamžikem jsme se ocitli. Zástupcům agrární strany byla položena otázka, zda se Hodžovo rozhodnutí děje s vědomím a schválením strany. Ano, zněla odpověď.

„A kdo bude vládnouti dále v této zemi?“ otázal se jeden z přítomných. „Co navrhne prezidentu republiky? Demise je vyřízena za čtvrt hodiny — ale kdo utvoří potom vládu a z čeho utvoří sněmovní většinu v nynější vřavě. Nemáme práva jednat lehkomyšlně a vrhnouti zemi do největšího zmatku. Apeluji na pány v poslední chvíli a naposled, aby toho nečinili. V koalici je rozhodná většina stran i hlasů pro dra Beneše, podrobt se této majoritě.“

Apel vyzněl naprázdno. Pánové krčili rameny a bez vysvětlování nebo odůvodňování prostě řekli: „Nemůžeme, demise je nezbytná.“

„Nerozcházejme se takto!“ apeloval zmíněný člen porady dále. „Pokládá-li dr. Hodža dosavadní výsledek za osobní nezdar a nemůže-li zůstat, ať tedy odstoupí. Ať se s ním prohlásí za solidární všichni političtí ministři (Černý, Bechyně, Šrámek, Franke, Najman). Je-li odpověden Hodža, jsme odpovědni také my ostatní, pojďme tedy všichni — ale nechme pohromadě vládu, nerozpouštějme koalici!“

Bylo to opět marné. Agrární politikové prohlásili, že všichni čtyři agrární ministři z vlády odejdou.

„Budiž“, zněl další návrh. Počítejme tedy s tím, že Hodžova vláda odejde. Je agrární strana ochotna označiti jiného politika ze svého středu, který by byl prezidentem pověřen, aby sestavil novou vládu?“

„Nikoli“, zněla odpověď, „žádný agrárník se do čela vlády nepostaví.“

„Je dr. Hodža ochoten navrhnouti prezidentovi jiného koaličního politika?“

Na to sdělil dr. Hodža: „Samozřejmě! Navrhnou Masarykovi, aby svěřil toto poslání kolegovi Hamplovi z druhé největší strany.“

Na otázku, vstoupí-li agrární poslanci do Hamplovy vlády, bylo odpověděno: „T o r o z h o d n ě n e.“

Nová otázka: „A zůstane agrární strana v koalici?“

A překvapující odpověď byla: „T o t a k é n e!“

„Může tedy alespoň agrární strana přislíbiti své hlasy a svou podporu vládě úřednické, kdyby ji prezident dosadil?“

„Nemůžeme slíbiti nic, a úřednickou vládu nesneseme.“

Konečně byl učiněn dotaz: „Máte naději, že utvoříte sami jinou majoritu a vládu?“

„Nemáme, víte sami dobře, že to nejde.“

„A co tedy bude po demisi Hodžovy vlády?...“ Žádná odpověď, krčení ramen.

Taková byla tedy situace před polednem 11. prosince 1935.

Všem bylo jasno, že se tu chystá neuvěřitelný hazard se zájmy republiky. Měl býti způsoben zmatek, jakého nikdy ve státě nebylo. Nevím, co od toho agrárníci očekávali. Snad chtěli donutit presidenta, aby odvolal svou abdikaci. Snad si mysleli, že hrozbou bezvládní donutí ostatní koaliční strany, aby upustily od kandidatury dra Beneše. Nevím. Vím jenom, že agrární strana zabředla ve stranické vášni do zoufalé situace, a že byla schopna, do zoufalé situace strhnouti i republiku.

A tady řekly ostatní strany: Nikoli, bude to jinak. Agrární strana ztratila pro tu chvíli schopnost vést státní záležitosti v čele ostatních stran. Ale stát musí žít a bude žít. Ještě v této schůzi prohlásily všechny tři ostatní strany, že k úplnému rozbití koalice nepřipustí. Socialistické strany požádaly monsignora Šrámka, aby utvořil novou vládu, dá-li mu k tomu prezident zmocnění, a aby k tomu cíli jednal se všemi stranami koalice. Výslovně bylo ujednáno, že by to nebyla vláda na delší dobu, nýbrž na jediný týden, a že by měla jediný úkol: vykonat presidentskou volbu. Nic jiného. A v den volby že tato Šrámkova vláda odstoupí, aby měl nový prezident úplně volné ruce. To bylo ujednáno za přítomnosti agrárníků. Monsignore Šrámek byl ochoten tuto úlohu převzít. Každý pochopí, že to byla s jeho strany veliká oběť, nic jiného.

To je vše. Toto prosté a pravdivé vylíčení ze základů vyvrací vše, co o tom z průhledných příčin nyní bájí agrární „Venkov“. A já se pro dnešek omezují na toto vylíčení. Jenom ještě poznamenávám, že Řehořovo tvrzení o roli komunistů v celé této věci je v b á j e n á n e p r a v d a.

Odhodlání tří stran v prosinci mělo svůj uzdravující účinek. Vedoucí strana se přesvědčila, že v této zemi jsou ještě mužové, kteří se nepodrobují násilí. A že jsou tu mužové, kteří vždy najdou cestu, když jde o zachování demokratického režimu a klidného vývoje státu. Tato prosincová lekce měla postačit.

Amicus.

p o z n á m k y

Předvídat

Vládnouti — toť předvídat. Když bylo po prvé raženo toto slavné rčení, byly problémy vládnutí daleko prostší. Hlava státu, jeho zahraniční ministr, diplomaté i politici měli možnost viděti daleko přesněji, poněvadž do vztahů mezi lidmi i do vztahů mezi státy bylo prostě lépe vidět. Kdo má předvídat, zajisté musí nejdříve přesně vidět.

Dnes se na státníka kladou neobyčejné požadavky. Problém vnějšího Mongolska musí zřít právě tak jasně, jako třeba otázku průplavu siamským územím, nebo otázku budoucnosti Gibraltaru. To všechno dnes může vyvolat kon-

flikt. Proto každý svůj čin musí nejdříve osvětliti s několika stran, musí tak učiniti střízlivě a v klidném prostředí, řekli bychom symbolicky — při zavřených oknech, aby nebylo slyšeti hluk ulice. Aby viděl vpřed, je povinen neustále se ohlížet po stranách i vzad; to pak vyžaduje celého, rozvázného, zdravého muže o dobrých nervech, dobrém trávení a výtečném spánku. Zcela vědomě tu spojujeme kvality duševní i tělesné.

Na očích naší střední generace se zhroutily tři staré trůny. Kdo na nich seděl? Sotva to byli lidé, kteří by složili zkoušku — psychologický test, jak říkají v Americe — na předsedy správních rad menších podniků. V rukou těchto tří mužů byl osud světa, osud Evropy, osud civilisace, osud milionů zdravých mužů, nás, vás, našich dětí. Nežádalo se od nich jasnovidectví, nýbrž jen to, aby se řídili zcela obyčejným pudem sebezáchovy. Uveďme si případ naprosté státnické slepoty jedné z těchto tří korunovaných osob, jak se nám náhodou dostává pod ruku.

Tlumočíme doslova typický obraz z nevydaných dosud pamětí Alexandra Ivanoviče Gučkova, ruského politika poslední carské a první revoluční éry; jedná se tu o důležitou ruskou vnitropolitickou otázku kozáctva, jež — jak známo — bylo vždy oporou carů a dodávalo do palácových komnat osobní jejich stráž, tedy nikoli o nějakou Quantité négligeable.

„Vzpomínám si na rok 1910. Vládu vede Stolypin a všechno je zdánlivě v pořádku. Do Petrohradu přijíždí deputace kubánských kozáků, aby se představila Mikuláš II. Kozáci ovšem podle zvyku přivezli dary. Jsou to lidé vesměs ctihodní, starší věkem, atamané svých oblastí; přijíždějí se svými starostmi, obcházejí ministerstva, podávají výklad ke svým žádostem. Konečně přišly navštívit i mne, jakožto předsedu výboru národní obrany. Táže se jich: „Byli jste u cara?“ — „Ach, Alexandře Ivanoviči,“ odpovídají, „raději o tom nepovídat. Dopadlo to tak, že by to hůře ani dopadnout nemohlo. Car vyšel nám vstříc ze své pracovny. Jeden z nás ho oslovil. Jeho Veličenstvo přistoupil ke každému z nás, zeptal se, ze které jsme kozácké „stанице“, pak se uklonil a odešel.“

Tito ctihodní mužové přijeli do Petrohradu ze vzdálenosti 2000 verst, přivezli svá přání a své stesky. Cožpak neměli právo aspoň na lidskou účast? Car se jich táže, odkud jsou, a pak je propouští! Tato zcela nesmyslná otázka je zvláště pobouřila.

„Byli jste u Suchomlinova? (ministra války).“

„Ovšem, že jsme byli,“ smějí se. „Tázal se každého z nás, ze které jsme stанице, a kolik je v ní obyvatelů. Ani mzkem nepohnul, aby se nás zeptal, co nás kozáky bolí, nebo aby slíbil, že promluví s tím a tím generálem... Nic!“

Myslím si: Takhle, proboha, nemohou odjet domů! Doma se jich přece budou vyptávat, jak to tedy s kozáky stojí... Odpověď těchto ctihodných atamanů zapůsobí silněji, než nějaká eserovská agitace!

Teprve když jsem se seznámil s kozáckými otázkami, pochopil jsem, proč v Dumě kozáčtí poslanci sedí na levici mezi pokrokovci a kaděty. Opora trůnu — kozáci! Poměr Petrohradu ke kozáckým privilegiím a speciálním zájmům byl čistě sobecký. Kozácké oblasti byly prostě místem pro vykrmování lidí-karieristů. Špatná správa a prezírání jejich zájmů vyvolalo mezi nimi nespokojenost a konečně i revoluční náladu. —“

Není toto pozoruhodná lecke z dějepisu, z historie státnického umění? Tady běželo o část obyvatelstva, jež si zasloužila největší péče, otcovské péče — přímo od osoby samoděržavného cara. Roku 1910 Mikuláš II. byl povinen předvádět rok 1917, to znamená čelit mu a odstranit jeho předpoklady. Vzpomínka na revoluci roku 1905 nebyla tak vzdálená!

Konečně není potřeba se příliš vracet. Zastavme se u doby přítomné. Nynější francouzský ministerský předseda Blum měl řešiti delikátní otázku, jak se má zachovat Francie vůči důstojnickému povstání proti legální španělské vládě. Sám jest předsedou vlády „Národní fronty“, to jest levého politického seskupení, vyšlého vítězně z posledních voleb. Ve Francii vládne tento „Front populaire“, za Pyrenejemi pak byla napadena vláda „Frente popular“, čili rodný bratr. Je tu stejná základna politického přesvědčení, je tu velká řada společných zájmů. A hlavně nastupuje společný nepřítel demokracie, jehož eventuální vítězství postaví před státníka takovou řadu nových otázek, že z nich jednou může bolet hlava. Před třemi sty lety byla by to hračka, pro takového řekněme — Mazarina. Jmenovalo by se to — společný zájem. A již by francouzští mušketýři a jezdcí harcovali horskými průsmyky směrem na

Saragozu a Pampelunu. Opakoval by se s nějakou variací rok 1659, kdy naopak Španělé podporovali nelegální francouzskou Frondu proti legální vládě, a válčilo by se. Dnes? Za našich dnů musí francouzský státník nejdříve hermeticky zavřít okna, aby neslyšel pokřik „Avions pour l'Espagne!“ Musí oddělit čistou rudu od hlušin a z této rudy pak vytáhnout rzyi kov politické myšlenky, jedině správné pro blaho dnešní Francie. Nehledíc na všechny předpoklady a osobní sympatie dojde přesvědčení, že francouzská vláda musí v tomto boji svého přítele zachovat přísnou neutralitu!! Proč? Poněvadž k tomu napomíná imperativní zájem bezpečnosti státu.

Nemusíme ani na chvilku pochybovat, že právě tady se odehrála velká tragédie, zcela v duchu corneillovském nebo shakespearovském. Nemusíme být v rozpacích, usoudíme-li, že člověk Blum a francouzský ministerský předseda tu svedli ostrý boj, v němž zvítězil státník. Kdyby jedna velmoc veřejně podporovala španělskou vládu, španělskou legální vládu, druhá velmoc pak by přispěchala rovněž veřejně na pomoc juntě povstalecké, nelegální „frondě“. První by jistě měla všechny mezinárodně-právní trumfy v ruce, druhá pak by podporovala jen skupinu povstalců, kteří na své krajany vedou — Maury! Tytéž Maury, které jejich předkové v posvátném, katolickém nadšení vyhnali z poloostrova. A Kabyly, s nimiž ještě před nedávnem sami v Rifu bojovali. A přece bychom v tomto okamžiku stanuli těsně nad propastí, které jest jméno: Evropská válka a zkáza civilisace. Vládnouti — toť předvídat.

Nuže, když už mluvíme o věcech z dějin známých, o věcech, o nichž se ex post lehce debatuje, položme si sami otázku, vyžadující velkého umění „prévoir“, a která nás v budoucnosti určitě překvapí.

Zmínili jsme se o Arabech a Kabylech ze španělského pásma Maroka, kteří dnes v uniformě „regulares“ obsadili důležité úseky krvavého jeviště občanské války. Známe je z osobního styku. Jsou to fanatičtí mohamedáni. Je jisto, že tito lidé předloží své účty, nemluvíce o tom, že se naučí po evropsku bojovat v občanské válce, po evropsku zabíjet Evropany. Ihned nám vyvstane arabsko-mohamedánský problém s celým jeho kaleným ostrím.

Právě jsme svědky ještě jiného boje, na druhé straně klasičského moře, boje mezi Araby a Židy. Je hodno podivu, jak jsou v oněch šarvátkách náhodou trefování i skotští vojáci z Cameroon Highlanders. Docela malinká kulička srazí právě tak Žida, jako vojína Jeho Veličenstva. Je to síla — ta střelná zbraň!

Buďme jisti, že tyto boje in partibus infidelium jsou předehrou velkých událostí. Nezapomínejme také, že arabština je světová řeč, kterou lze se dorozuměti od Atlantického oceánu celou severní Afrikou až k Indickému oceánu, a dále přes přední Asii hluboko do Indie. Je to řeč i panská i proletariátu, řeč universitních fakult i ulic. A věrte, že se dnes mluví o stejných věcech v arabských uličkách severoafrických měst, jako v takové mederse (universitě) ve Fezu.

Nedávno jsme čtli článek výborně informovaného Francouze o tom, co se děje v severní Africe. Tamější francouzští kolonisté a statkáři prý chodí kolem hluchých stěn arabských domů a nevědí, co se za nimi šeptá. Co však vidí, je toto: Tady chytne stoh slámy, tam sýpka s obilím, zde byla otrávena studně, tam vyrubána plantáž. Jestliže v arabském biografu v jistém alžírském městě se objeví na plátně Hitler, obecenstvo tleská, poněvadž Hitler je nepřítel Židovstva. Proč však obecenstvo syčí, objeví-li se obraz maršála Pétaina? Severoafričtí kolonisté, to jest Francouzi, kteří jsou v Africe třeba v páté generaci, pociťují velký, oprávněný neklid, neboť nikdo není lépe informován o stávkách, obsazování továren a lodí, než Arabové, kteří — pokud jsou v Evropě na práci — sami se jich účastní.

Vrátíme-li se nyní k občanské válce ve Španělsku a víme-li, že boj o Irun a San Sebastian částečně vyhráli maročtí Arabové, máme právo přičíst tento zjev, jako zvlášť pozoruhodný, ke všemu předcházejícímu. A potom si položit otázku: Nad čím bychom se dnes — mimo jiné — také zamyslili, kdybychom byli státníky?

Neboť vládnouti — toť předvídat.

Zdeněk Němeček.

Je naše zahraniční politika socialistická?

„Venkov“ si našel nové téma. Píše, dovolávaje se jakéhosi výroku poslance Stivína, že socialismus měl po převratu nepřiměřený vliv na československou zahraniční politiku, a více méně zřetelně naznačuje, že se to nyní musí změnit. „Socialismus“ musí ze zahraniční politiky ven, všecko se musí revidovat.

Vyjadřujeme se ovšem zřetelněji než „Venkov“ — ale tento smysl jeho narážky mají. „Venkov“ se dovolává práva na srovnatelnou diskusi, ukazuje na to, jak v jiných zemích se o zahraniční politice otevřeně mluví, a stěžuje si, že prý u nás se dějí pokusy umlčet jeho kritiku. Jistě mu nehodláme upírat práva na volný projev mínění (ostatně by si ho ani upírat nedal), ale: nelíbí-li se „Venkovu“ dosavadní zahraniční politika, jakou jinou nám doporučuje? To bychom rádi zvěděli. Měnit zahraniční orientaci státu je zajisté příliš vážná věc, aby se dala vyřizovat agitačními narážkami.

Zatím se „Venkov“ pohybuje jen v negaci. Shledal, že nemáme v sousedství spojenců, kteří by byli ochotni vojensky nám pomáhat. Ale to ovšem není pro nikoho z nás nic nového. Oba dosavadní ministři zahraničních věcí v tomto ohledu nikdy nic nepředstírali a byli otevření, jak jen možno. „Mimo Maďarsko“, opakovali často, „nemáme s žádným ze svých sousedů přímých sporů; udržujeme s nimi normální diplomatické styky; ale přímé přátelství nebo dokonce spojení se přes naši upřímnou vůli nepodařilo navázat.“ Vi-li „Venkov“, jak na to, má-li nějaký konkrétní plán, nechť jej otevřeně poví a předloží k diskusi. Jen taková kritika by byla odpovědná a plodná. Pouhé narážky opravňují k podezření, že jde o agitační podřívání důvěry k osobám, jež nejsou „Venkovu“ po chuti.

Snad by také bylo dobře, aby „Venkov“ blíže vysvětlil, co vlastně bylo na naší zahraniční politice tak socialistického. Uzavřeli jsme spojení s republikou francouzskou v době, kdy v ní vládla pravice. Máme spojenecké smlouvy s monarchií rumunskou a s monarchií jugoslávskou, jež snad nikdo nebude podezřívat z přízně k socialismu. Se sovětským Ruskem jsme uzavřeli smlouvu teprve po tom, když to učinil také francouzský pravičák Laval. Račte povědět, co je tu kde socialistického. Chcete snad tvrdit, že naše ministry pro zahraničí vedly nějaké ohledy ideologické a nikoli starost o bezpečnost státu? Kdyby tomu bylo tak, bylo by zahraniční ministerstvo zajisté hledalo především spojení s Německem v době, kdy tam vládla sociální demokracie. Což se nestalo. Doporučujete-li nám německé spojení (tak vám aspoň rozumíme) právě dnes, nemůžeme vás ušetřit výtky, že jste si na Německo vzpomněli teprve tehdy, když se tam zmocnil vlády Hitler. Z toho máme dobrý důvod vyvozovat, že ideologickými ohledy jste vedeni Vy, a nikoli československá zahraniční politika. Proto vám doporučujeme (zas jen v narážkách) rozvázat smlouvy s Francií a s Ruskem a přimknout se k Německu.

Ale jak jsme řekli: neradi bychom z Vašich slov jen kombinovali a domýšleli si jejich pravý smysl, nýbrž rádi bychom od Vás slyšeli, jakou novou zahraniční politiku nám navrhuje. Koho máme opustit a ke komu se máme přiklonit? A jak tím podle Vašeho mínění bude postaráno o bezpečnost státu? Vyslovte jasně své názory, ať je můžeme jasně posoudit!

Z. S.

O záhadném umění, jak z nepřítelce spojence udělati

Když před několika měsíci lidový poslanec Sidor odsuzoval naši zahraniční politiku, odpověděl mu ministr Krofta tak jasně, že poslanec Sidor zůstal odpověď dlužen — ovšem pouze v parlamentě. V tisku, v denní agitaci a politických rozhovorech tím víc nenachází nic dobrého na mírové politice, která se opírá o spojení s Francií a Sovětským Svazem. A dosud tiumočí poslanec Sidor zahraničně politické názory lidové strany! To se projevilo i na sjezdu lidové strany v Píšťanech. Obvykle je Praha v agitaci lidové strany výlupek všech necností, městem vzdáleným a sídlem všech křivd vůči Slovensku. „Praha nám nerozumí a nechce rozumět“, to je tvrzení servírované napořád, jako obložený chléb k čaji. Zahraniční orientace je výjimka, která potvrzuje pravidlo, protože užší vedení prokázalo i na sjezdu, že si výborně rozumí s určitou částí Prahy. Totiž s tou, která sídlí v redakci „Venkova“, v Lützowově ulici a v budově Tempa. Poslanec Sidor mluvil na sjezdu důrazně proti spojení s Sovětským Svazem a doporučoval najít spojence jiné, bližší prý nacionálnímu citění a křesťanskému světovému názoru. Podle toho Šrámkova strana lidová dělá vlastní kačířskou politiku.

Ve „Venkově“ bylo možno objevit podobné poučky po poradách Malé dohody, v tisku Národního sjednocení už dávno před tím. Řehoř Vraný neprozradil, kde a jak se tyto spojenci získávají, poslanec Sidor byl méně tajuplný a dvojsmyslný. Polsko, Maďarsko a Rakousko — samozřejmě i Německo — mají se stát tímto spojencem a posilou. Zní to jako špatný vtíp po hlasitých projevech v Norimberku, namířených tak ostře proti Československu. Poměr k Polsku se nepochybně zlepšil, a v té-

to věci přichází poslanec Sidor poněkud pozdě, nehledě na to, že je určitá souvislost mezi lepším poměrem k polskému sousedu a proklamacemi a skutky, které schladily nadšení polské vládní politiky pro hitlerovské Německo. Ale jak to udělat, aby se Třetí říše a Maďarsko staly dobrými spojenci? Má se stát kozel zahraničkem? Nebo se snad uskutečňuje pohádka o vlku, který se zázračně proměnil v beránka? Ani poslanec Sidor neprozradil návod, jak to zařídit. Informovaní lidé však přece objevují jeho vzácnou radu v prohlášení, že Československo, a zejména Slovensko, má se stát součástí protibolševického bloku, který sice podle řeči ministra Goebbelse nikdo neorganizuje — ale přece vzniká. A protibolševický blok? Každé dítě ví, že to je jen jiný výraz pro výbojně záměry Třetí říše, dotýkající se bytostně především Československa. Velmi často odůvodňovalo vedení Hlinkovy strany svoji orientaci „malostí“ slovenského národa na rozdíl od pojetí, které na svém zájezdu i prezident Beneš tolik zdůraznil. Jaká budoucnost by čekala „malý“ slovenský národ v bloku, jemuž stojí v čele hitlerovské Německo? A jak by toto drama skončilo? Byl to konec národních dějin, kterých se sjezd lidové strany slovy dovolává.

Čekat odpověď na tyto existenční otázky by bylo marné. Nedá ji ani poslanec Sidor, ani Řehoř Vraný, ani celé vedení lidové strany. Mohlo by odpovědět jen tenkrát, kdyby mělo odvahu k prohlášení: „Sdělujeme národu, že naše zájmy jsou vyšší, než jakákoliv starost o mír a demokracii, o republiku a národní existenci“. Ale takové harakiri snad ani žádat nelze.

Jiří Horák.

Fialové legie

Když se v neděli dopoledne procházeli Prahou říšští Němci, kteří přijeli na fotbalový zápas Československo—Německo, měli asi dojem: jako doma. Prahou šel právě průvod živnostenské strany. Několik oddílů praporečníků, prapory vzorně okopírovány z nacistických parád (také z průvodů národního sjednocení, což je jen oklika), fialové barvy, uprostřed odznak nového stranického vojska: fialové legie. Tak se jmenují uniformované oddíly živnostenské strany. Ve fialových košilích s šedě bílými vázankami, ve fialových baretech šlo v čele průvodu řízným vojenským krokem několik oddílů nových „legionářů“. Zdravili pěkně zdviženou pravicí.

Mají také svého „vůdce“. Zdravili ho na Staroměstském náměstí pravicemi a sborovým pokřikem: „Ať žije vůdce fialových legií.“ Na balkonu radnice pan ministr Najman opětoval pozdrav: pravicí vztáženou, ale dlaní tu a tam poněkud zatřepal. To asi z opatrnosti. Kdo chtěl, vybral si z toho římský pozdrav, komu byla proti mysli tahle demokratická novinka, směl se utěšovat, že pan ministr jen kyne rukou. Fialovou košili měl ovšem také.

A pak už šli ti prostí lidé ze všech končin republiky. I tu bylo vidět někdy stejnou ústroj. Ale byly to tradiční kroje řemesel — řezníků, kolářů, kominíků, pekařů, hostinských. V nich byla pěkná, hrdá věrnost řemeslu, cechovní pýcha, odkaz generaci. Ale jejich kroje a ovšem i národní kroje žen působily na diváky nějak občansky a přátelsky. Bylo to poznat na srdečných pozdravech z obecenstva, kdežto fialové košile byly přijaty lhostejně, ba úsměšky. Pražan a vůbec český člověk nemá rád tohle prušácké vojáctví. Neuchytila se pražská garda, nejsou v oblíbenosti ani stranické oddíly všech stran, také ne národně sociální.

Proč barva fialová? Snad ne proto, že je to letos módní barva dámských šatů? V živnostenském tisku jsme se o tom sice dočtli vysvětlení, ale čpělo takřka potem: prý fialka — skromný kvítek skromného stavu, prý květina jara a tedy živnostníků. To není, prosím, vtíp. Bylo tyto dny napsáno a vytištěno.

A zač se manifestovalo? Za požadavek, jež před deseti a jedenácti lety s nesmírným elánem potírala táž živnostenská strana: starobní a invalidní pojištění. Když byl odhlasován v r. 1925 zákon o pojištění osob samostatně hospodařících a když se měl rok nato provést, rozvinula proti němu živnostenská strana krutou agitaci. Sociální, kteří se o tento zákon přičinili, mohli nyní připomenouti a citovat živnostníkům leccos, co zůstalo černé na bílém. Dnes by už byl hezký počet starých živnostníků ze starobními důchody. A je stejně zajímavé, že ve stínu tohoto požadavku, ostatně naprosto rozumného, usínají jaksi ostatní požadavky, s nimiž se nadělalo mnoho rámusu o volbách.

Živnostenská strana se tedy zhlédla v agitačních způsobech Třetí říše. Zhlédla se tak, že dokonce ani nepozoruje, jak s nimi u českého lidu pohořelo národní sjednocení. Český prostý člověk nevidí v uniformě cíl. To je nesmírná přednost našeho národa, již se tolik liší už od německých spoluobčanů, kteří jsou nejšťastnější v uniformě, v pochodovém útvaru a pod velitelem. Český člověk má úctu k uniformě své armády, ale vidí v ní jen obranný její účel, tvrdou nezbytnost, kterou rád splní, ale nikdy mu nebude pro to, co nazývá pražský argot „frajeřinou“. Vzpomeňme, že i ten sokolský kroj nám byl vždy spíše projevem národní svátečnosti. I touto vlastností, ať už má kořeny jakékoliv, se blížíme západoevropskému civilnímu typu.

Po letošním 1. máji jsme upozornili na nebezpečí stranických vojsk. Dělí od sebe lidi, dělají ze svobodných občanů zaměnitelné jednotky, šikují i myslí proti sobě, redukuji odpovědnost za vlastní názor a důvod na odpovědnost za vykonaný rozkaz. Nemohou vésti k ničemu dobrému. Patří k zvláštnostem agrárního tisku, že si tehdy naše upozornění očitoval s rozkoší, jako by se týkalo jen socialistů, ač právě selské jízdy dospěly nejdál — až k šavlím.

Demokratické strany by se měly vážně zamyslet, zdali takovými prostředky oživi stranický život. Demokracie se nezachrání parádami stranického vojska. Demokracie není ani uniforma ani uniformita. Jsou hlubší příčiny nezájmu prostého občana na straně nežli nedostatek vnější poutavosti.

literatura a umění

„Prohlášení.“

V čísle druhém tohoto časopisu ze dne 15. I. 1936 byla ve článku dra Otty Rádlu uveřejněna pod nadpisem: „Boj o čapkovskou generaci“ polemika redaktora Ferdinanda Peroutky v tomto listě publikovaná dne 30. IV. 1925, kterouž byl pan Otakar Skýpala, tehdy šéfredaktor Českého Slova, nevěcně a nepravdivě posouzen. Vzhledem k tomu, že žurnalistickou a literární činnost p. Otakara Skýpaly nelze tímto způsobem kvalifikovati, odvolávají podepsaní veškerá tvrzení cti pana Otakara Skýpaly se dotýkající a dávají mu tímto plně zadostiučnění.

Ferdinand Peroutka.
Dr. Otto Rádl.

politika

Ferdinand Peroutka:

Stalin a Trocký

III.

Když šlo po prvé o vedení státu, Trocký jaksi tiše sklouzl kolem Lenina do pozadí. Když šlo o vedení státu po druhé, Trocký opět sklouzl do pozadí — tentokráte kolem Stalina a tentokráte nikoliv tiše, nýbrž s hlasitými kletbami a za takových okolností, že celá světová veřejnost se zájmem vzhledla k Rusku. Ať tiše, ať hlučně — dvakráte musil ustoupit. Čím to? Nehodí se snad jeho povaha k vedení státu? Dokonce se snad tak velice nehodí, že si ani neuvědomuje, že jde o vedení státu?

Trocký se domníval, že je snadno odvolat se v boji proti Stalinovi na revoluční dogma. Ale ukázalo se, že už to není zcela snadné, a že za dogmatem vyrostl nový svět, který má své vlastní potřeby. Mohlo se myslit, že revoluční dogma je tak silné, že vždy stačí na to, aby vyneslo do popředí muže, na něž padá jeho zář. Ale politický život není panoptikum, kde je figura jednou provždy postavena na své místo. O posici mužů rozhoduje nejenom to, co slavného dělali v minulosti, nýbrž hlavně to, jak se dovedou vyznat v přítomné situaci. A nová situace pro bolševiky po skončení občanských válek byla tato: jaksi mimoděk, skoro nikým

nežádán, z kouře a dýmu zdvihl se nový ruský stát, stát v plném významu toho slova, s potřebou žít, ubránit se a neztratit své území, s potřebou uživit slušně své obyvatelstvo. Jest otázka, zda si to Trocký vůbec kdy plně uvědomil, zda kdy odvrátil oči od oblaků světové revoluce k půdě ruského státu, po níž šlapal. Jako by se v jeho myšlenkách ruský stát rozplýval a ztrácel všecken tvar. Myslíl, že žije v moři revoluce, která je bez břehů. Čím byl pro něho rok 1917? Ne ruskou událostí, nýbrž východiskem událostí světových. Kdyby se byl měl svým úsilím omezit na jedinou zemi, připadal by si jako trosečník. Díval se na svět jako na jednotnou mapu, hranice Ruska ho jen méně zajímaly.

Nikdy ostatně v sobě nechoval teplejších pocitů vůči Rusku. Sám praví: „Nacionální moment, tak důležitý v ruském životě, neznamenal u mne vůbec nic. Život v rozličných zemích přispěl k tomu, že mi tento internacionalismus přešel do krve.“ Je-li to pravda, jak se může ještě diviti, že prohrál ve chvíli, kdy se začal rodit nový ruský nacionalismus, a jak je možno, že nechápe příčinu své porážky? Jednoho dne musilo se i nové Rusko probudit k nacionálnímu cítění, což možná nejdříve neznamenal nic jiného, než že se probouzí k cítění sobeckému. Jednou, dříve nebo později, musilo si říci, že jest i samo sobě cílem, nikoliv jen potravou světové revoluce. Trocký tomuto procesu bránil: proto podlehl.

Nelze říci, že by se nemohl dovolat autorit, které každým komunistou musejí být uznány za nejúčtyhodnější, nebo že by se s těmito svými názory přiřazoval k společnosti, která s komunistického hlediska musí být pokládána za špatnou. Pravý opak je pravda. Roku 1921 pravil Radek bez odporu na sjezdu komunistické internacionály: „Celá politika ruských komunistů byla vybudována na předpokladu, že vítězství závisí na vývoji evropské revoluce.“ Z toho nelze vyjmout ani Lenina. V letech 1917 a 1918 nebylo vůbec komunisty, který by nebyl trockistou v tomto smyslu. Sám Lenin nemohl jaksi uvěřit, že Rusko samo je schopno vybudovat nový řád, a cítil se jen předvojem světové revoluce, snad i její obětí. Proto i on vyčkává a nedává energický povel k výstavbě, k jakému se odhodlal Stalin. Nevěřil možná, že bez pomoci konstruktivních sil západu je Rusko vůbec schopno výstavbu provést. Začátky ruské revoluce jsou prosyceny míněním, že bez revoluce světové se revoluce ruská patrně ani neudrží. Proto i Lenin ustavičně zůstával schýlen nad mapou světa, sleduje na ní s dychtivostí každý revoluční záchvěv.

Trocký svým citem a svými ideami docela zůstal v těchto začátcích. Pozdější vývoj nedotkl se jeho ducha. Nevěřil ve vlastní síly Ruska. Napsal: „Věříme, že západní dělníci se ujmou téhož revolučního díla, že však, opírajíce se o svou bohatší zkušenost a o své vyšší duchovní a technické prostředky, provedou toto dílo mnohem dokonaleji.“ Jak by muž, vyznačující se takovou nevírou v Rusko, byl schopen přijmout teorii o „budování socialismu v jediné zemi“? Brzo po revoluci zahajuje své stížnosti: výstavba socialismu nepokračuje a ostatně jen po vítězství proletariátu v jiných důležitých státech bude možno, aby pokračovala: „Bez mezinárodní revoluce se socialismus budovati nedá, sověty se řítí ke zkáze.“ Vadou tohoto stanoviska vždy bylo, že nedovedl říci, jak onu nezbytnou mezinárodní revoluci provést. V knize „Zfalšovaná revoluce“ praví: „Rusko je obklopeno kapitalistickými zeměmi s proletariátem silnějším a vzdělanějším než jest náš; v těchto zemích se může e dost brzo dočkat revoluce. Vše záleží na tom, co se skrývá za oním slůvkem „můžeme“. Nelze zastříť, že

je to pouhá domněnka, a že ostatně to ani není vydáváno za něco více. Jestliže revoluci jenom „můžeme“ očekávat, nebylo by nebezpečno postavit celý stát na tuto domněnku, o níž i její autor se zdráhá vyslovit se určitěji? Stalin si energicky odpovídá: bylo by to velmi nebezpečno.

Pověstná teorie permanentní revoluce docela logicky vyplývá z Trockého nevíry ve vlastní schopnosti Ruska: revoluci bez přestávky a tak dlouho, až jiné proletářské státy budou schopny nám přijít na pomoc! Nejnámější rozpor mezi Trockým a Leninem povstal na začátku r. 1918, při podpisování míru brest-litevského. Tehdy si Trocký počínal tak, jak si důsledný autor teorie o permanentní revoluci má počínat: žádal odepřít podpis na smlouvě, aby to vyvolalo větší možnosti revoluce na západě. Daleko realističtější Lenin odepřel pro naprosto nejistou vyhlídku revoluce na západě vydat smrtelnému nebezpečí revoluci vlastní a rozhodl podepsat. Není dnes už pochyby, že tehdy měl pravdu, jestliže bylo cílem zachránit ruskou revoluci. V poněkud podobné situaci byl Trocký i vůči Stalinovi: chtěl, aby všechny síly byly věnovány na pokračování v mezinárodní revoluci, ale Stalin prohlašuje částečnou stabilisaci kapitalismu a proto pauzu v revolučním usilování a nutnost budovat socialismus v jedné zemi. Nepokojný Trocký se v té pause pohřbil. A rovněž už není pochyby o tom, že Stalin měl pravdu. Kdyby Rusko dnes provádělo důslednou mezinárodní revoluční politiku, jak to žádá jeho zajímavý vyhnanec, viděli bychom před sebou jinou politickou mapu Evropy, než jak ji známe dnes: viděli bychom sovětské Rusko nikoliv jako člena mírové fronty, nýbrž koalici všech států proti němu, a možná dost, že bychom sovětského Ruska už vůbec neviděli.

Jak to, že Trocký mohl přehlédnout stabilisaci kapitalismu, na jejímž uznání Stalin založil celou svou politiku? Snad ani nepřehlédl, ale jeho teorie je takového rázu, že se spíše než jiní komunisté může zříci úvah o objektivní situaci. Může i v dobách poměrného klidu věřit v úspěch revoluce, poněvadž ji nepokládá za nerozlučitelně spojenou s revolučním smýšlením masy. Věří, že je možno úspěšně provést převrat i bez revolučně podrážděného davu. Již v první své knížce o říjnové revoluci kladl podezřelý důraz na to, že v podstatě byla dílem malé menšiny, k níž se většina později připojila, cítíc tu rozhodnost a energii. Věří, že odhodlaná tlupa svede vše, i když hnutí nemá většinu. Řekl: „Ručím za to, že se zvláštním sborem tisíce mužů, vybraných z berlínských dělníků, se zmocním za čtyřicet hodin města. Zárok ozbrojených mas může být užitečný, ale teprve na druhém místě, aby odrazil návrat protirevolucionářů.“ Nejen že jest tato teorie od pučismu k nerozeznání: jest to pučismus sám. Proto, chápeme, odrážela se všechna poučení o uklidnění poměrů na západě bezvýsledně od Trockého ducha: vždyť stačí tisíc odhodlaných a neuklidněných mužů, a ty je vždy možno nalézt.

Chápeme také nyní, proč za Nepu projevoval Trocký známky zoufalství. Zdálo se mu, že uklidnění z Evropy proniká i do sovětu a že valem ubývá vlastností, potřebných k permanentní revoluci. Jestliže každý duch řídí se svými zákony, nemohl Trocký jinak než stanouti v čele odpůrců Nepu. Byl jím zcela poděšen. Měl teorii revoluce, která pokračuje rovně jako přímka, kdežto Lenin právě u příležitosti Nepu prohlásil za správnou taktiku revoluce „ústup, přeskupení sil a nový postup“. To bylo málo srozumitelné Trockému, který jednak skutečně jest ohnivý, jednak — což má na jeho činy aspoň stejný

vliv — přeje si moci se ustavičně pokládat za ohnivého. Tehdy chodí a stěžuje si na zkázu bolševických mravů a volá: úpadek, úpadek, úpadek! V téže době, kdy evropští komunisté dovezli do svých zemí nadávky „národní reformista“ a „sociálfašista“, nadával tak anebo velmi podobně v Rusku Trocký Stalinovi. Jím vedené skupiny v sovětech a v internacionále říkaly: Nep resignuje na vývoj k socialismu, nejnámější oportuniste se zbavují organisátorů revoluce!

S jakou rozkoší bojovali tehdy proti trockismu ti největší občané, kteří doufali, že aspoň nyní nadejde trochu klidu! Trocký o nich nedovedl mluvit jinak než s pohrdáním: průměrný občan si přeje pořádku, klidu, pomalého tempa; to je smysl nenávisťi proti mé permanentní revoluci. Skutečně to byl ten smysl. Ale rozpoznav to dobře, neuměl Trocký se podle toho zařídit. Byl přesvědčen, že nemusí se zařizovat podle něčeho, čím pohrdá a čím podle těch a těch základních dogmat dokonce jest přikázáno pohrdat. Tu se vyjevilo, že snad, jak i někteří jeho stoupenci připouštějí, není velkým vůdcem lidí, jako jím není nikdo, kdo zcela nedbá lidské přirozenosti. Proto, že je tak zaujat sám sebou, chybí mu pochopení pro city jiných. A tyto city vzpínaly se tehdy v Rusku až k nebi. Trocký byl podivuhodně krátkozraký, že to nezpozoroval. Snad jen odmítal to zpozorovat. Přehlédl, že v každé revoluci nastane chvíle, kdy lidé touží hlavně po klidu a po tom, aby poněkud mohli uspořádat svůj soukromý život. I mnohým jiným revolucionářům v historii to přišlo draho. Trocký nerozuměl ruským lidem, když jim dával na srozuměnou: co záleží na Rusku? na světové revoluci záleží!

R. 1926, na sjezdu ruské komunistické strany, byl už rozhodnut boj mezi Trockým a Stalinem. Byl rozhodnut ve smyslu zvolnění revolučního tempa. Resoluce, které obě skupiny podaly, dobře vystihují thema. Resoluce opovice, vedené Trockým, žádala

„strategickou linii pro celý světový proletariát“, odbyrokratisování a odburžoasnění sovětu, aby zase mohly být aktivní oporou světové revoluce, činnou a živou komunistickou internacionálu, která v dosavadním svém stavu prý spíše uspává proletářské svědomí; Nep urychluje vzrůst sil nepřátelských diktatur; oficiální aparát bojuje proti levici a tím otvírá bránu třídnímu nebezpečí z prava; samolibé správní duše, úředníci, maloměstáci, shlížející velkopansky na masu, zdvívají hlavu stále výše.

Ve zvítězivší resoluci skupiny Stalinovy se pravilo:

komunistická strana je přesvědčena o tom, že v sovětském Rusku je vše, čeho je třeba k vybudování socialistického státu, ale trockismus trvá na tom, že opravdový rozvoj socialistického hospodářství bude možný teprve po vítězství proletariátu v hlavních zemích Evropy; poněvadž světová revoluce se nedostavuje, trockismus propadá zoufalství a vrhá se do revolučního dobrodružství, popírá nynější částečnou stabilisaci kapitalismu a dostává se na dráhu pučismu; proto žádá opovice, aby v internacionále byly podporovány ultralevé živly.

Trocký, poražen na půdě Ruska, učinil pokus vrátit se k vedení pomocí internacionály. Vskutku mohl snad mít nějaké naděje, že na půdě této instituce oplatí Stalinovi porážku. Neboť zde zasedali vůdcové komunistických stran z celého světa, kteří ještě nebyli ukojení a nasycení vítězstvím a pro které znamenalo odklad všech nadějí, jestliže nyní mělo být uznáno upevnění kapitalismu a v souvislosti s tím odloženo revoluční snažení. Zde zasedali lidé, kteří neměli přímou povinnost cítiti s potřebami ruského státu, a pro něž přirozeně otázka světové revoluce zůstávala otázkou hlavní. Neboť co konec konců jim bylo po tom, že v jiné ulici jest již svátek? V tomto prostředí mohl snad Trocký nalézt sku-

tečnou vlast i oporu. Zdá se nějakou chvílí, že ji snad nalezneme. Ruský Nep vyvolává v internacionále levou opozici. Ozývá se tu nespokojenost se stavem ruské revoluce, volá se po druhé revoluci v Rusku a mluví se i o „měšťácké zvrhlosti sovětského svazu“. Věční revolucionáři byli tak nespokojeni, že mluvili i takto nemsylně.

V téže době působila čínská otázka komunistické internacionále jakési nepřijemnosti. Dlouho podporovala spolek čínských komunistů s generálem Čankajšekem, až tento muž jí na konec připravil stejné zklamání jako kdysi Kemal paša: uspořádal mezi komunisty krvavou řež. Zde, je přesvědčen Trocký, stala se chyba, kterou každý komunista musí uznat; proto, využitkuji-li této příležitosti, mohu s pomocí rozhořčené internacionály Stalina porazit. Předkládá sjezdu internacionály své these: protože naše spolupráce s Čankajšekem otupila třídní bdělost čínského proletariátu, usnadnila převrat pravice; jen naše nejzaostalejší a nejunavenější dělnické vrstvy pokládají zásah do čínské revoluce za chybu; říkají: vždyť nás učí, že jen tehdy budeme moci budovat socialismus jen v naší zemi, nedojde-li k intervenci kapitalistických států proti nám; je tedy třeba provozovat takovou politiku, která nevyvolává intervenci, a náš zásah do čínské revoluce by byl nesprávný, neboť by pudil světovou buržoasii k intervenci. Theorie socialismu v jedné zemi, pokračoval Trocký, slouží, jak patrně, k ospravedlnění všech tendencí, které vedou k omezení revolučních úkonů, k národně-konservativní omezenosti; kdybychom se nemíchali tam, kam se míchá imperialismus, ulehčili bychom mu práci; Stalin zavedl v souvislosti s čínskou porážkou komunistickou internacionálu do největšího zmatku; včera se ještě dokazovalo, že Čankajšek je rudý revoluční vůdce, a dnes se vidí, že vraždí dělníky.

S hlediska staré komunistické pravověrnosti v tom bylo mnoho pravdy, ba téměř všechna. Nedalo se popřít, že Stalin se dosti lhostejně odvrátil od čínské revoluce, mohlo se i zdáti, že čínský generál komunisty napálil a že internacionála mu sedla na lep. Byly neklamně známky, že Stalin opravdu nepřipravuje revoluční válku sovětů ve spojení se světovým proletariátem proti kapitalistickým státům. Kdyby příprava světové revoluce skutečně ještě byla nejvyšším a nejaktuálnějším cílem v Rusku, bylo by to musilo Stalinovi zlomit vaz. Poněvadž však se situace tak tiše změnila, že Trocký toho ani nepozoroval, poněvadž skutečně měl — ve větší míře než tušil — pravdu v tom, že únava nabývá převahy nad odhodlaností, byl na konec zlomen jeho vlastní vaz. Nepředstavil si, jak velice má pravdu a jak velice již únava nabyla převahy. Stále se pokoušel zahrát na strunu, která byla již prasklá. Žádný div, že nezněla. Prohráv svůj boj v Rusku, prohrál jej i v internacionále. Zapomněl, že železná výchova k centralismu ponese i ve světovém komunistickém hnutí své ovoce a že on sám vyučoval komunisty zásadě: strana má vždy pravdu. Nuže, nepochybně má strana pravdu i proti vám, soudu Trocký. Není možno souhlasit s tím, že vůdcové komunistických sekcí v Evropě jsou po celá léta vychovávaní k otrocké poslušnosti, a pak očekávají, že se mezi nimi objeví osobnosti, schopné skutečné opozice. Ostatně Trocký zapomněl — dosti ku podivu — ještě na cosi: na to, kdo komunistickou internacionálu platí. Dokud Stalin měl ruku na měšci, z něhož plynuly do Evropy podpory komunistickým stranám, byl bezpečný, a pouhý důkaz, že se dopustil chyby, nemohl podvrátit jeho posici.

Ostatně — dopustil se Stalin chyby? Není třeba snad opakovat, že podle staré dogmatiky skutečně se asi dopustil. Musili bychom to u něho opakovat mnohokrát. Ale Trocký si neuvědomil, že jeho soupeř si našel dogmatiku vlastní a že jedná podle zásad, které jsou dosti rozumné, aby mohly mít naději, že budou uznány i komunisty. Představoval touhu ruského národa povznést se z trosek, stavět svůj dům a nechat zatím všechno ostatní stranou. Žádný národ nechce se věčně cítit jen obětí, jen prostředkem k cíli. V tom je Stalin velký revisionista. Dovedl rozvíjet entuziasmus lidu a mládeže, vrhnout mezi ně heslo: vám, vám osobně se povede lépe, jestliže budeme umět svou zemi vybudovat! Nikoliv jen Trocký apeloval na entuziasmus. Také Stalin. Rozdíl je v tom, že jeden po starém způsobu stále se dovolával nadšení revolučního, druhý po novém nadšení budovatelského. Od samého začátku věnoval Stalin internacionále méně myšlenek než Trocký a méně od ní očekával. Kdyby ve světovém komunistickém hnutí byla internacionála vyšší instancí než sovětská říše, byl by Stalin proti Trockému patrně podlehl. Avšak právě při tomto osobním zápase se ukázalo, že vyšší instancí jsou sověty a že prospěch sovětského státu jest kladen na přednější místo než podporování světové revoluce. Porážka Trockého osvětlila mimo jiné také to, že komunistická internacionála jest poddána zájmům ruského státu. Kdyby tomu bylo jinak, bylo by Stalinovo vítězství nad Trockým nevysvětlitelné.

Stalin jest onen muž, jenž přestal čekat na světovou revoluci a řekl si, že jest třeba se spasit i bez ní. V tom zahajuje zcela novou epochu v Rusku, v tom jest jeho originalita, a v tom se musil srazit s Trockým, i kdyby osobního boje o moc nebylo. Není snad státu, o němž by nebyla komunistická internacionála od r. 1919 doufala, že právě v něm začne světová revoluce. Nejdříve s láskou myslívala na Německo. To byla doba zmatků, inflace, komunistických povstání v této zemi. Tehdy zvolala miss Pankhurstová v Moskvě: „Naše jediná velká naděje jest Německo!“ Ale oblíbené Německo docela zklamalo naděje v ně skládané a proti všem výpočtům komunistických teoretiků odvážilo se zotavit se. Potom se pozornost přenesla na Anglii. Našel se dokonce v Marxových spisech výrok, že „revoluce bez Anglie je bouře ve sklenici vody“; bylo prohlášeno, že světová revoluce musí začít v Anglii, a že by to byl dokonce teoretický omyl, kdyby začala v Německu. „Úpadek Anglie nesmí býti podceňován.“ Ale britská říše se zachovala ke komunistické teorii stejně nešetrně jako Německo. I ona si dovolila překonat krizi. To byl skoro konec s evropskými tematy, a jen tu a tam zkoumala ještě internacionála s jakýmsi slabounkým očekáváním pokroku komunismu mezi analfabetickými sedláky v Srbsku a na Černé Hoře. V Kremlu se cítilo, kterak deprimující kúra pořádku se klade na svět. Tu našel žlutý soudruh Katayama osvobozující slovo: „Nemůžeme zastírat relativní stabilisaci v Evropě, ale hnutí se šíří k východu.“ Na východě komunistická teorie dávno už diletovala, a proto přijala tuto změnu scény téměř s nadšením a vjela do ní jako ryba do vody. Nejdříve věřovala v Turecko a vyměňovala mnoho zdvořilostí s Kemalem pašou. To přestalo, když tento muž, zcela necvičený v marxismu, komunistické agitátory pověšil a postřílel. Potom našli sovětské teoretikové, že světová revoluce právě začíná v britské Indii. Sotva začala, bylo nutno uznat, že již také skončila. V Moskvě chvatně změnili thema a zavedli řeč na Indii holandskou, která prý jest oním pravým, dlouho očekávaným místem zrodu. Avšak i ho-

landská Indie ukázala se býti bezcennou. Potom přišla čínská revoluce, nadšeně uvítaná moskevskými teoretiky, kteří už pomalu neměli o čem mluvit. Ale ani čínská národní revoluce se nezachovala ke komunismu o nic slušněji než turecká: ke komunismu prý rychle spějící Čína uspořádala mezi komunisty hrozné krveprolití. Tak po celém světě zmíraly revoluční symptomy, nevydavše vůbec plodů. R. 1926 nemůže referent na sjezdu internacionály říci už více než tolik: „Jsme rušivým živlem stabilisace. Jsme na to hrdi.“ Jak málo na hnutí, které ještě nedávno pevně věřilo, že uchvátí moc! Téhož roku vstoupilo Německo do Společnosti národů, což uvolnilo napětí v Evropě, v Anglii a ve Francii zasedaly právě vlády, německá komunistická strana ztratila za jediný rok dva miliony hlasů. Stalin odpíral být slepý nad těmito příznaky, které daly rozhodný ráz jeho myšlení. Za jeho vedení po dlouhém hádání přijala III. internacionála thesi, že v Evropě se vyskytuje „relativní stabilisace kapitalismu“.

Stalin neváhal pak vyvodit všechny důsledky: Rusko se teď musí starat sama o sebe; zhroutíme se, jestliže sami nebudeme uvnitř dosti pevní. Je-li tu nějaká chyba v logickém uvažování, má to být dokázáno. Co mu v té chvíli přikazovala oposice dělati? Měl dále marně čekat na světovou revoluci a z ruin, v nichž seděl, velebně mluvit o budoucím konečném vítězství? Unaven čekáním a pěstováním marných nadějí, vydává heslo, sami se vybudujeme! V zahraniční politice nastoluje vládu jakéhosi účelného klidu. Nejdříve potřebuje cizích úvěrů pro pětiletku a ví, že jich nedostane, jestliže bude udržovat ostře revoluční kurs. Potom nastane velká změna scény v Německu, a Stalin nyní zase potřebuje spojení proti Hitlerovi, který neustává sovětům vyhrožovat. Spojení nezíská, bude-li vyhrožovat revolucí. Přestává tedy jí vyhrožovat, a poslední popravy v Moskvě, jimž padl za oběť i bývalý předseda III. internacionály, mají nepochybně ten smysl, že Stalin se předem zbavuje možných kritiků dalekosáhlého oportunismu, k němuž je odhodlán. Je to konec revoluce?

Kdyby revolucionáři měli býti posuzováni jen podle toho, jak často o revoluci hovoří, pak ovšem s revolučního hlediska Trocký zasluhuje naprostou přednost před Stalinem. Ale pak také by několik debatérských stolů v kavárnách musilo být pokládáno za nejnebezpečnější místo na světě, a některým povídkám bychom se s úzkostí musili vyhýbat jako jedovatým hadům, což neděláme. Vyhýbáme se jim jen proto, že nechceme ztrácet čas. Ani kvantum revolučnosti v Stalinovi a v Trockém nemůže být povrchně měřeno množstvím slov, jež věnují revoluci. Trocký na příklad ani v této situaci neustává mluvit o provedení světové revoluce. Možná, že je to jen taktický tah proti Stalinovi, ale kdyby trockismus skutečně dnes chtěl komunistické strany evropské vyzývat k povstání a k revoluci, mělo by to trapný sice, ale zcela zřetelný nádech jakési slabomyslnosti.

Pravá otázka jest tato: jest budování Ruska, jak je zahájil Stalin, protikladem nebo součástí revoluce? Snad je obojím. Jest nejprve jakousi formální resignací na revoluci — z důvodů, které musí každý ruský státník uznat, jestliže ovšem v tom prostředí se ještě rodí státníci a ne samí agitátoři. Nemusíme dlouho vykládat o nynější mezinárodní situaci, aby každý, kdo vládu nad svými myšlenkami ponechává zdravému rozumu, pochopil, že Trockého taktika permanentní revoluce by dnes sověty zavedla do nejnebezpečnější situace, v jaké kdy byly. Evropská koa-

lice proti Rusku se neutvořila ještě jedině proto, že jí Stalin svou zdrženlivou zahraniční politikou neposkytl hlavní hnací motiv. Aby revoluce jednou zvítězila, musí nejdříve žít a býti zachráněna v nebezpečné situaci: snad v Stalinově oportunismu není více než idea získat čas. Nemáme žádných dokladů o tom, že by k demokracii cítil nějakou shovívavost a že by v příhodné pro sebe chvíli se ukázal vůči demokracii něčím jiným než vlkem, a asi vlkem obzvláště nemilosrdným, jak dostatečně ukazuje jeho brutální zacházení s odpůrci domácími.

Ale zde se zabýváme jen rozdíly mezi ním a Trockým. Nuže, Trocký se svou taktikou permanentní revoluce naprosto by nebyl býval schopen povznést Rusko z trosek. Jeho hrozeb, za nimiž by stál slaboučký a čas od času světového milosrdenství se dovolávající stát, nikdo by nedbal. Byla by to jen britce vybroušená samomluva. Avšak za Stalinovým pokusem zdvívají se takovéto otázky: jestliže jeho budování bude mít úspěch, nebude pak jeho Rusko kapitalistickému západu větší a vážnější hrozbou než by kdy bylo Rusko Trockého? Nebyl by provedený důkaz o tom, že socialistické hospodářství může fungovat, na západě daleko revolučnějším elementem než všechna agitace, jíž jest schopna komunistická internacionála? V tom má Stalin pravdu: což už teď, po první pětiletce, nedívá se každý z nás na ruský socialismus s větší vážností než před ní? Úspěch socialistického hospodářství v Rusku zrevolucionoval by mnohé myslí na západě, které by si pak už nedaly říkati, že to nejde jinak než cestou kapitalistickou. V tom, že vzbuzuje větší úctu k Rusku, je Stalinova cesta nikoliv protikladem, nýbrž součástí revoluce. Nevíme ostatně, zda Stalin neodkládá pomoc dělnictvu na západě jen do té doby, dokud se nebude moci v evropské politice uplatňovat jako dobře vybudovaná velmoc.

První pětiletka, jak nyní víme, sloužila hlavně vybrojení Ruska. A jestliže právě tomu sloužila a jestliže tohoto cíle dosáhla, jak by mohlo Rusko právě dnes necítit, že měl pravdu Stalin, nikoliv Trocký? Jak by stálo Rusko v nynější situaci bez ozbrojené armády? Jak dlouho by musilo čekat na nějaký vpád? Jak by s pouhou internacionálou čelilo Hitlerovi? Jakou cenu by dnes měla permanentní revoluce?

Jsou to ne naše věci, nýbrž sovětské, a nemůžeme si být ani jisti, zda na konec máme od jednoho směru očekávat větší blahovůli než od druhého. Ale jaksi si člověk nemůže zabránit, aby i zde nehledal pravdu.

národní hospodář

Eduard Vyškovský:

Blum zradil — nebo vede?

(Okolo devalvace franku.)

Nemluví se o devalvaci franku, mluví se o „alignement“, o vyrovnání s jinými měnami. Na věci to ovšem nic nemění. Francie vyrovnává svou měnu v dohodě s Anglií a Amerikou, v dohodě, o které zatím nevíme vlastně nic, než že prý existuje. Jejím produktem bylo společné ohlášení francouzské devalvace,

které obsahuje určitější závazky Spojených států (neodpovídat represáliemi) a méně určitě, pokud se týká Anglie, která „nebere za francouzský krok odpovědnost“.

To jsou skutečnosti, které si musíme předem uvědomit, chceme-li zkoumat smysl francouzské devalvace pro Francii a pro ostatní svět. Neboť jakkoli jsme ji čekali, jakkoli jsme ji prohlašovali za nevyhnutelný krok k mezinárodnímu míru, přece nyní stojíme překvapení touto událostí. Domnívali jsme se asi, že devalvace franku bude plodem nějaké velké mezinárodní konference, na níž se bude o věci uvažovat ve všech stránkách, na které se bude vážit poměr jednotlivých měn, určí se důsledky mezinárodní měnové dohody a předpíší se kroky, které budou následovat. Předpokládali jsme asi, že světový hospodářský mír bude slavnostně vyhlášen za hlaholu zvonů — ale nestalo se nic takového. A ovšem se nic takového stát nemohlo. Nikdy by se nepodařila mezinárodní měnová dohoda, kdyby do ní měl mluvit kde kdo a kdyby se při ní mohly uplatňovat kdejaké zvláštní zájmy. Svět musel být postaven před hotový čin. Jsou spekulanti, kteří by využili dlouhého jednání a veřejných příprav k manévřům,

Mezinárodní měnová dohoda je otevřena všem, kdož k ní chtějí přistoupit, ale zatím nevíme ani, jaká je, ba ani existuje-li opravdu víc, než veřejný souhlas s francouzskou devalvací, udělený City a Wallstreetem. Proto všude rozpaky, které jsou mírněny jen jednou snahou: zabezpečit si v poslední chvíli výhodu, která se naskytuje, a připojit se rychle k onomu „alignementu“ devalvací co nejvýhodněji. Je možno, že záhy budou dveře přivřeny. Společné prohlášení demokratických států o francouzské devalvací mluví totiž také o tom, že se tyto státy přičiní zabránit, aby nikdo neměl neoprávněné výhody z dalších devalvací.

Důvody.

Musíme ovšem nejprve zhodnotit, jaký smysl má devalvace především pro Francii samu. Zjistíme, že také ona, jako většina devalvací ostatních, je produktem nouze. Stejně jako MacDonald (který potom devalvoval libru), šel i Blum do volebního zápasu s heslem proti devalvací, která by připravila francouzské dělníky o část jejich reálné mzdy a francouzské rentiéry o část jejich úspor. Vůdce francouzských devalvacionistů Reynaud vyšel z volebního zápasu sice s mandátem, ale velmi pošramocen. A přece Blum devalvoval, a při tom nehradil. Devalvoval, protože musel. Situace francouzského hospodářství se stávala horší než kterákoliv jiná. Francouzské zboží bylo drahé, protože frank měl příliš vysoký kurs, cizinecká návštěva ve Francii upadala, protože Francie se stala příliš drahou zemí. To mělo za následek schodek francouzské platební bilance. Poněvadž schodek platební bilance samočinně tlačí na měnu, bylo přirozeným důsledkem, že vznikly obavy ze znehodnocení franku a francouzští kapitalisté se snažili zabezpečit své jmění tím, že je ukládali v cizině ve zlatých hodnotách. Tím se ještě zesílil vývoz zlata. Koncem září loni měla Francouzská banka zlata za 72 miliard franků (proti nejvyššímu stavu asi 80 miliard), nyní ho má asi za 52 miliardy franků. Za rok ztratila 20 miliard. I nynější množství bylo takové, že daleko by stačilo udržet kurs franku. Ale otázka byla, má-li

smysl zbavovat se zlata, zvláště když lpění na zlaté paritě francouzskému hospodářství neprospívalo. Při tom dlužno uvážit, že by ztráty byly ještě větší, kdyby nebyla Anglická banka resp. anglický měnový fond pomáhala držet francouzský frank svými nákupy franků, přebírajíce při tom risiko případné devalvace. Tato pomoc nemohla jít do nekonečna, a nevíme, nebyla-li součástí měnové dohody také mírná pobídka z tohoto důvodu.

Ale tlak k devalvací šel ještě s jiné strany. Blum převzal státní pokladnu ve stavu málo utěšeném. Od roku 1929 do roku 1936 vykazovalo francouzské státní hospodářství stále schodky, které dostoupily výše 70 miliard. Opatření Blumovy vlády za stále trvající hospodářské krise měla za následek nový schodek státní pokladny, který se odhaduje na 17—20 miliard franků. Nuže, devalvace je s to přispěti k úhradě aspoň podstatné části tohoto schodku. Především je možno doufat, že jako všude jinde se po devalvací francouzské hospodářství zotaví, protože snížená hodnota franku umožní vývoz zboží i návštěvu cizinců. Ale vedle toho může být devalvace přímým pramenem pro úhradu schodku státní pokladny. Napsali jsme, že Francouzská banka má asi za 52 miliard franků zlata. Při znehodnocení franku o 33% zhodnotí se toto zlato o 50 procent. Francouzské bance vznikne přebytek 26 miliard. Dokud byla Francouzská banka soukromým podnikem dvou set rodin, bylo by to znamenalo podstatné jejich obohacení. Nyní, kdy Francouzská banka byla dána do služeb národa, je přirozené, že se přebytku užije na prospěch státu. Především se zřídí měnový fond 10 miliard, který má pečovat o zabezpečení nového kursu, ale zbytku bude možno užítí ve prospěch státní pokladny, což je veliká úleva.

Risiko — a jak se mu čelí.

Devalvace není ovšem bez riska. Její největší risiko je vzestup cen, který znamená skutečně snížení reálné mzdy lidí pracujících a důchodů rentiérů. Blumova vláda je si toho vědoma. Provádí proto devalvací tak, aby risiko zmenšila na nejmenší míru. Především se dává zmocnit k opatřením proti zvyšování cen, a to tak, že může snížit cla a poplatky, které zboží zatěžuje. Dále zabezpečuje výhody pro sociálně slabé vrstvy. Dělnictvu se dává indexová mzda, to je mzda, jejíž výše se řídí drahotou. Vzroste-li drahota, zvyšují se samočinně i mzdy. Drobným rentiérům se dává 10procentní přídavek k úrokům, které dostávají ze svých státních půjček. Stejně se má dostat přídavku invalidům a pensistům. Tím se láme ostří cenovému nebezpečí, které je s devalvací spojeno.

Ale při tom se ovšem kalkuluje ještě s jednou složkou, která byla asi rozhodující, když francouzští socialisté se rozhodovali pro devalvací. Lze totiž předpokládati, že po devalvací se zvýší úhrn reálné mzdy, tedy onen podíl, který připadá z národního důchodu na onu část, představující práci, tím, že se zvýší objem celého hospodářského života. Podniky, které budou moci zase vyvážet, anebo které jsou živý z cizineckého ruchu, budou moci zaměstnat více dělnictva. Zvýšená potence francouzského státního hospodářství umožní pokračovat intenzivněji v zamýšlené politice velkých investic. To všecko bude mít za následek lepší zaměstnanost. Jsou-li podniky lépe zaměstnány,

pak ovšem není ostří sociálních bojů, kterých jsme byli v poslední době ve Francii svědky, tak velké, protože podnikatelé mohou snáze vyhovět dělnickým požadavkům. Může se tedy zvýšit i podíl pracovních důchodů s rostoucím objemem výroby nejen absolutně, což ovšem není rovněž bez významu, nýbrž i relativně. Proto Blum nehradil, když provedl devalvací, neboť tak jak ji provedl on, a s těmi tendencemi, které zastupuje nynější vláda, nemusí nastat pokles reálných mezd a důchodů, největší to důvod, který se proti devalvací může uvést. Pro Francii je devalvace východisko z nouze, dveře otevřené lepšímu zítřku.

Příznivé vyhlídky?

A co znamená pro ostatní svět? Velikou naději na obnovu světového hospodářství. Z projevů, kterými byla ohlášena, plyne, že devalvace franku má být součástí uvolnění mezinárodního obchodu. Společně komuniké praví, že má být podniknuta neprodleně akce k postupnému uvolnění nynějších kontingentů a měnových kontrol. Francouzská vláda stejně jako anglická a americká si přeje a naléhá na součinnost s ostatními státy. Vzpomeňme, že také u nás při první devalvací se předpokládalo, že jedním z jejich důsledků mělo být uvolnění obchodu, které ovšem z různých důvodů nenastalo, naopak posledními opatřeními byl obchodní styk s cizinou ještě zeškrcen. Francie jistě volila poměrně vysokou míru devalvace právě proto, že si chtěla zabezpečit náskok, kterého bude třeba, aby mohla opravdu uvolnit zahraniční obchod. Francie sama má ovšem příliš nepatrný podíl na úhrnné hodnotě světového zahraničního obchodu, aby otevření francouzských hranic (které nota bene má být postupné), mohlo přispěti k obnově světového trhu. Význam francouzského kroku je spíše v tom, že je příkladem pro jiné. Francie byla oporou zlatého bloku, ke kterému se počítalo vedle ní ještě Holandsko a Švýcarsko, také Polsko, a se kterým dělaly stejnou politiku státy, které sice zlaté měny neměly, ale udržující fikci staré měnové parity, ponechávaly v platnosti všechna omezení dovozu. Je to hlavně Itálie a Německo. Francie, devalvovavší, rozbila a zabila zlatý blok.

Už dnes je jisté, že devalvuje také Švýcarsko a Holandsko, pravděpodobně, že bude devalvovat Itálie a po ní i ostatní státy vyjádří oficiálním kursem skutečnou hodnotu své měny. Rychlý postup devalvací nedovoluje, aby se devalvovalo v dohodě s ostatními státy. Bude však třeba takové dohody o důsledku devalvací, to je o otevření hranic. To bude nejobtížnější část hry a také nejvýznamnější. Neboť kdyby se světový obchod neuvolnil, byli bychom tam, kde dříve. Měnové operace mají smysl jen, když odstraňují překážky mezinárodní směny. Aktivním činitelem mohou být pouze na velmi krátkou dobu. Nemůžeme se oddat ani iluzi trvalé měnové stability mezinárodní. Měna je jen výrazem stavu toho kterého hospodářství. Je možno udržovat nějaký čas fikci zdravé měny na nezdravém hospodářském těle, ale není možno léčit chorobu tím, že dobrou měnou předstíráme zdraví. Devalvace znamená jen to, že odhalujeme ránu, na které byla dosud náplast. Hospodářský mír ve světě nezávisí jen na stabilisaci měn, naopak stabilisace může být jen výrazem hospodářského míru. Kdyby se ve svě-

tovém hospodářství stejně jako v hospodářství jednotlivých zemí ukázalo po čase, že není v rovnováze, nebylo by možno udržet ani nové měnové parity.

Ale tu se rozvírají perspektivy velmi daleké. Otázky hospodářské, sociální a politické se prostupují. Není izolovaného řešení. A přece se musíme o řešení pokusit. Francouzská devalvace je signálem, způsob, jakým byla provedena, do jisté míry příkladem.

doba a lidé

Admirál R. E. Byrd:

Mužové uprostřed ticha

K tématu „mužnosti“, jímž jsme se již v několika článcích zabývali, přinášíme několik ukázek z nové knihy admirála Byrda „Discovery“, jež líčí jeho druhou výpravu do jižních polárních krajů v letech 1933 až 1935.

Operace v tmách.

V noci 14. března jsme se dostali do situace, která zatlačila všechny ostatní potíže do pozadí. Vrátil jsem se po večeri do své chaty. Sterrett zaklepal. Hlásil mi s ustaranou tváří, že Pelter je těžce nemocen. Pelter ležel již několik dní „s bolením břicha“, na loď nechtěl však s tím buditi pozornost. „Je to patrně slepé střevo, nevím to však docela určitě,“ hlásil mi Sterrett.

Zavolali jsme dra Potaku, jenž Peltera ihned prohlédl, Sterrett měl pravdu: byl to těžký zánět slepého střeva. Dříve než se rozhodl k operativnímu zásahu, pozoroval ještě průběh. O půl 11. v noci se však dařilo Pelterovi tak špatně, že se Potaka rozhodl k záchrannému řezu. S námahou byl Pelter přenesen ze své boudy do jasnější místnosti vysílací stanice. Napřed však bylo třeba nalézt lékařské nářadí. Nemocniční kufr ležel ještě nerozbalen v předsíni. Jiné nářadí leželo ještě dokonce venku pod sněhovými závěsemi několik metrů vysokými. Doktor prohrabával věci, když jeho lampa zhasla. Naplnil ji z nedaleké benzinové nádrže. Plášť lampy však byl ještě rozpálen, takže to náhle vybuchlo a sloup ohně a dýmu vyletěl Potakovi do obličejce. Uleknutím pustil lampu. Hořící benzin se rozléval v louži kolem hromady zavazadel, v nichž byly lékařské nástroje. Tinglof a Von der Wal slyšeli tento výkřik, přiběhli a zasáhli velice duchapřítomně. Ve své nočním úboru — neboť všichni byli již na postelích — se snažili opatřití hasicí přístroje a plynové masky. Zprvu se nemohli dostat z baráku, poněvadž sklápěcí dveře nad schody východu zamrzly. Potaka s tuctem ostatních lidí tu byli odříznuti od světa. Kouř plnil sál. Demas přirazil dveře, aby zabránil průvanu.

Vyšel jsem právě ze své komory, když Tinglof pádl kolem. „Co teď?“ pomyslil jsem si. Sloup dýmu odpověděl na mou otázku. Oheň a zánět slepého střeva jsou asi dvě nejne-příjemnější věci, které se mohou člověku přihodit uprostřed polárního ledu. Teď se nám ukázaly bratrsky spolu, a oheň dokonce se snažil zničit záchranné nástroje. Nemocný zatím ležel na stole. Von der Wal se ponořil do ohně podobaje se strašidlu s vlajícím šatem a plynovou maskou na tváři a vyvlekl z hořících zavazadel zuhelnatělý kufr. Rychlým zásahem pak byl oheň uhašen.

Dr. Potaka však nemohl ještě nic podniknouti, neboť neměl po ruce sterilních nití k sešití rány. Konečně jsme je našli v šesté bedně. Pak došlo na operační stůl. Kde jej vzít? Někdo

si vzpomněl na stůl, který zhotovil Tinglof k vědeckým pokusům. Jeho hořejší deska ještě chyběla, bylo však možno položit na něj nosítka. Kde jsou nosítka? Přivedli Coreye, jediného člověka, který ví o všem. Corey to věděl. Jsou v lékařenském oddělení metr pod sněhem. Bedna byla rychle vyhrabána, a nad kuchyňskými kamny byla rozpuštěna ledová pokrývka, ji obklopující.

Teď ještě světlo. Kde vzít světlo? Dyer si vzpomněl na tisícwattovou žárovku, jež sloužila v proudovodné síti k vyrovnání zatížení. Rychle upevnil na strop vodivé dráty a zavěsil lampu nad stolem. Co se stane, jestliže elektrické stroje selžou uprostřed operace? Bailey slíbil, že pustí současně tři stroje a že u nich bude ustavičně stát, a jakmile některý z nich začne prskat, přepne proud na druhý. Jak máme udržovat v pokoji teplotu? Ve vzduchu naplněném éterovými výpary nesmí hořet otevřený oheň. Venku je dvacet devět stupňů pod nulou. Když zhasíme oheň v kamnech, rychle se v místnosti ochladí. Zacpeme všechny spáry a větrací otvory. Rozděláme řádný oheň, až je pokoj zahřát na třicet stupňů. Pak rychle ven se všemi oharky i s popelem.

Konečně bylo všechno připraveno, a pět minut po půlnoci bylo možno připravit éterovou narkosu. Na ten pohled dlouho nezapomenu: úzká místnost s lodními postelemi, stropní okna skoro pokrytá navátým sněhem, na nich je odlesk prvního jižního záření, Potaka, Sterrett a Perkins stojí v zimních kutnách, kápích a v rukavičích. Třpytivé nože, nůžky, kleště a svorky leží připraveny vedle skleněných trubek. Umyvadla byla desetkrát vydrhnuta, až svítila čistotou. Stála na malých varhanách.

Sterrett kapal éter na organtínovou masku. Pelter počítal, až při sedmadvaceti jeho hlas zanikl. Námořník v něm však ještě jednou procitl: „Nedělejte vtípy, doktore, já umím počítat. Až na to zapomenu, vzkážu vám.“ Od toho okamžiku byl nehybný. Potaka řezal, zatím co Sterrett kapal éter a pozoroval tep. Perkins podával nástroje. Potaka pracoval klidně a bezpečně, což nebylo snadné v této těsné místnosti. Jednou by se byl málem převalil přes kamínka, která stála za ním. Operace trvala dlouho, neboť tu nebylo cvičených pomocných lékařů ani sester znajících každý pohyb ruky. Nakonec jsme se třáslí všichni zimou a teploty stále ještě ubývalo. Teprve teď bylo zase možno rozdělati oheň. Peltera jsme uložili do postele.

Nazítí byl Pelter velice slabý, teplota však klesla a dr. Potaka byl s výsledkem spokojen: vyoperované „slepé střevo“ měřilo sedmáct centimetrů a byla ošklivě zhnisána.

M u ž i.

Namluví se mnoho nesmyslů o nebezpečích polárních nocí a výběru schopných mužů. Věc však není ani tak obtížná ani tajemná, držíme-li se docela prostých zásad. Především jsem se naučil tomu, že si člověk nesmí namlouvat, že má tak zvanou znalost lidí. Je třeba prostě mít pevnou důvěru v užívání zdravého lidského rozumu. Může se vyskytnouti tolik rozmanitých komplikací a nebezpečí, že je naprosto nemožno předem odhadnouti, jak se lidé v nebezpečném okamžiku zachovají. Není vůbec možno předvídati, v jakých okolnostech se octnou. Má-li proto rozumný člověk dosti zdravého úsudku, je lépe, nepokládá-li se za neomylného znalce lidí.

Jsou někteří muži, o nichž můžeme mít naprostou jistotu, poněvadž jsme je poznali jako vyrovnané, stále a věrné. Naproti tomu jsou jiní, kteří zůstanou vždycky pochybnými, kteří jsou buď v sobě málo pevní, nebo skrývají nepříjemné vlastnosti, jež se ve chvílích nebezpečí mohou ukázat i zločinnými. Normální a obyčejní lidé tvoří široký střed. S touto povahou mužů jsem si často lámal hlavu. Tu a tam mi byli

podřízeni muži, kteří byli vždycky odhodláni pouze k bourání. S tím jsem se smířil. Bez ohledu na to však jsem u většiny mužů našel jako základní rys sklon k poctivosti a lásku ke cti. Nad všemi nároky, jež klade na citový a mravní život muže jízda k točně nebo přezimování v pololetní polární noci, tyto vlastnosti skoro vždycky vítězí. Proto jsem si naprosto nenamlouval, že bych měl nějakou kouzelnou moc, jíž bych z průměrných lidí nadělal hrdinné anděly, kteří by dovedli přestát noc uprostřed ledu v ryzí neposkvrněnosti. Doufal jsem prostě, že všichni se ukáží s nejlepší stránky.

V celku jsme s průběhem dosavadních čtyř měsíců tmy mohli být spokojeni. Někdy požadovala situace příliš mnoho od nervů. Někdy se dal někdo z mužů uprostřed tísně tohoto života strhnouti k nerozvázným slovům. Dyer řekl: „Vždyť v každém z nás je kus šilence.“

Podle starých názorů ztrácejí muži v polárních končinách brzy pozlátka své kultury. Pozoroval jsem však spíše opak. Kolem duše se ukládá vrstva tuku, která tlumí všechny dojmy okolního světa a chrání ji před přílišnými citovými výbuchy. Objevuje-li se vnitřní život muže čas od času na povrchu, bývá to většinou jen velice otupělý kumpán. Sterrett říkával: „Nestojí ani za to vynakládat příliš mnoho námahy.“

Já sám jsem viděl v polární noci příležitost k tiché radosti. Slunce přinášelo neklid a chvat. Během temných měsíců však bylo možno vydechnouti. Venku zářilo všechno vznešeným mírem sněžné noci pod třpytivými souhvězdími anebo v záři měsíce. Paprsky měsíční si pohrávaly se závoji ledových krystalů a dovedly vykouzliti podivné kruhy, měsíční pásy a podivné barevné záření. Měsíc byl brzy stříbrným terčem s modrými, zelenými nebo ohnivě rudými kruhy. Člověk tu bezděčně myslil na poslední dny lidstva.

Nazítí přišla sněhová bouře a rozmíchala všechny vznešené myšlenky v pekelnou kaši. Vítr se vzdouval jako koně, a sněhový příboj bil do chatrčí jako vlny na pobřeží. Celý svět řval. A do tohoto hlubokého hluku bouře se mísily vysoké tóny napjatých ocelových lan. Naslouchá-li člověk této bouři v loži, pociťuje teprve to druhé, nehmataelné, co se tiše blíží — obrovský, praskající, křečovitý chlad. Zatím co všechno venku bouří, cítí zde uvnitř člověk tím více bezpečí. Několik metrů od tebe smetá vichřice sněhové desky.

Běda každému, kdo se touto vánicí dal venku nachytati. Cesty od chaty k chatě, které jsme stakrát zchodili, jsou pojednou bludné, bíčující sněhový prach tě oslepuje a strašný tlak větru ti vysává vzduch z plic. Klopýtáš, padáš a nevíš, kde jsi. Ike se jednou potácel v takové vánici celé půl hodiny, až náhodou spadl do psí šachty. Ronne se snažil dostat do skladiště do kuchyně a na té kratičké cestě bloudil kol dokola. Von der Wal, jenž byl potapěčem do velikých mořských hloubek a zvykl si orientovati se ve tmě, měl před sebou jen několik metrů cesty a řekl si, že naprosto nemůže zbloudit. Našel si přesný směr a lezl kupředu. Byla naprostá tma, prostoupená sněhovým vírem. Teprve po patnácti minutách dolehl nazpět do téhož východu, z něhož předtím vyšel. Kdykoli Grilminger byl nucen zjistit venku stav tlakoměru, vzdáleného dvanáct kroků, mohl se pustit do sněhové bouře jenom jsa uvázan na záchranném laně. Protože sněhová zrna bořala jako proud ostrého kamení, postupoval jen pozpátku. I když vyšlo několik lidí současně, ztratili ve vteřině jakýkoli styk mezi sebou. Jednou šlo pět mužů pro benzin: během minuty se lehký vánek změnil v sněhovou bouři. Ačkoli šli těsně vedle sebe, byli tímto vírem od sebe rozmetáni. Tři muži se po dlouhém bloudění zase našli, dva se vrátili teprve, když se vypravila záchranná výprava. Mne

to chytilo jednou při krátké cestě na lyžích. Postup proti větru vyžaduje strašné námahy vůle, neboť po chvíli již má člověk obličej pokryt ztrnulou ledovou maskou.

Proč?

Ve své zaslíbené a tak osvětlené vlasti se setkávám s neuvěřitelným množstvím vzdělaných lidí, kteří se mne docela naivně ptají, co v tom mrazu tam dole na jihu vlastně hledáme. Představují si, že ten všechen brak mohl být už vyřízen při první cestě na jediný zátaž, jako když paní z vesnice jde do města nakoupit. Kromě toho znesnadňovaly můj beztak obtížný úkol i podivné pověsti. Není pravda, že bych byl musil jen zaklepat, a že už se mi otvíraly nevyčerpatelné finanční prameny. Většinu velkých nabídek jsem nemohl přijmouti, poněvadž byly spojeny s nesplnitelnými podmínkami. Mimořádná státní pomoc by byla potřebovala zvláštního usnesení kongresu a to by bylo způsobilo, že by nás byl prováděl úřední šiml jako věrný průvodce. Zvláště ztěžovalo opatření peněz, že cesta spadala právě do doby americké krise. Nalézám ve své korespondenci dokonce dopisy, které mi vyčítají, že jsem hlupák a zistný člověk. Někteří lidé si představovali, že si tam dole uprostřed ledu chceme vybudovati klášterní celu, vzdálenou ode všech hospodářských starostí. Jakoby trochu těch peněz, které jsme vyžebřali a sehnali půjčkami, mělo otrástit hospodářstvím stovacetimilionového národa, jehož roční příjmy představují sto miliard. Na štěstí jsme našli věrnou pomoc presidenta Roosevelta, námořního ministra Swansona a mnoha mužů národního hospodářství. Jinak by naše lodě se nebyly nikdy dostaly z dosahu bostonských majáků. Ať těmto pomocníkům skýtá jakési uspokojení ten nový milion čtverečních kilometrů půdy, který jsme nově objevili a změřili.

Tento šestý světadíl teoreticky znali již Řekové. Ačkoli však tato veliká jižní země byla známa, trvalo její dosažení nesmírně déle, než výzkum vnitřní Asie nebo Afriky. Podnes platí výrok, pronesený na schůzi londýnských zeměpisců před čtyřiceti lety, že výzkum této jižní pevniny je největším ze všech zeměpisných úkolů. V neprobádaném nitru této pevniny bychom podnes ještě mohli schovati celou Evropu. Pro mořeplavce na počátku novověku, kteří snili o kouzlu El Dorada a o studních mladosti, bylo počasí této jižní země ovšem příliš nehostině. Teprve poslední obrovský zápas o zdroje surovin učinil tento světadíl přitažlivějším. Když však Cook přinesl zprávu o těchto polích věčného ztrnutí, ochladila se horlivost. Obrovské uhelné sklady těchto končin jsou prozatím pro lidstvo stejně nepřístupné, jakoby ležely na měsíci. Představují pevně zamrzlý majetek. Bílá smrt je tu ozbrojena bouřemi, sněhem, mrazem a nedostatkem jakéhokoli projevu života. Severní ledové končiny se proti tomu zdají útulným domovem.

Přírodní vědy mají na jihu mnohostranné a nevyčerpatelné pole práce. Byli jsme vyzbrojeni pro dva a dva cetrů zných badatelských odvětví a můžeme se pochlubiti tím, že jsme z těchto krajů přinesli dosud nejobsáhlejší a nejpřesnější zprávy. Tato látka nemá snad jen smysl pro tato místa, nýbrž obohacuje vědu vůbec a odpovídá na celý svazek jiných otázek, které dosud čekají na zodpovězení. Tak na příklad věda o počasí, neboť zde je jedno z oněch míst pro tvoření počasí nejdůležitějších. Stejně je tomu i s prostudováním zemského magnetismu. Čím více lodí jezdí po jižních šířkách, tím nebezpečnější jsou poruchy kompasu, s nimiž se tu setkáváme. Dnes se tato otázka rozšířila až na obzor, který má všeobecný význam pro fysiku vůbec a pro pochopení světových

prostorů. Novější pozorování prozrazují, že větší množství magnetických silokřivek vychází ze země, než jich do ní vstupuje. To je opak toho, co dřívější věda tvrdila. Na to bude snad možno nalézt odpověď nedaleko jižního pólu.

Byli jsme vyzbrojeni, abychom zpracovali hlavně tři věci. Především, abychom vyzkoumali, jak je rozložena stálá pevnina a jakým způsobem je podrobena. Jeli jsme zjistiti, jak vypadá pravidelná denní proměna na této zemi, a konečně jaká je povaha nestálých magnetických bouří. Veliké úkoly se tu naskytaly nauce o ledovcích. Ledová období naší země jsou ještě zastřena hádankou. Tam na jihu leží největší vnitrozemská ledová pokrývka na světě. Tam jsme mohli zkouseti, jsou-li správné tak mnohé dohady nauky o ledové době.

Byli jsme znamenitě vyzbrojeni jak nástroji, tak i odborníky pro zkoumání počasí, pro badání o podmínkách života a pro zkoumání zemských vrstev a jejich složení. Vědecké výsledky je třeba ovšem teprve zpracovati. Mohu však již dnes ukázati na některé úspěchy, jež představují novotu ve výzkumu jižních ledových končin. Podařilo se nám měřiti výškové záření v dosud nejjízňějších kdy dosažených šířkách. Podařilo se nám zařaditi pády povětroňů a pozorovati je. Zdokonalili jsme metody meteorologického pozorování, zejména s použitím letadla. Zdokonalili jsme měření pevnin, které jsme si osvojili již na své první cestě. Užívali jsme s úspěchem hloubkoměrů (fyzikálních proutků), kterých se užívá při hledání zemského oleje a rud, a zjišťovali jsme jim tloušťku ledové pokrývky, která dosud byla jen odhadována. Náš zeměpisný plán byl uskutečněn až do nejvyšší míry, k níž mohl dospěti vědecký důmysl, spojený se schopností a vytrvalostí.

Na ledové skořápce.

Musím se přiznati, že na mne dolehly těžké starosti. Byli jsme v situaci akrobata, jenž má právě všech šest míčů ve vzduchu. Stačil jediný chybný hmat a všechny ty cíle, které se před námi vznášely, se mohly zhroutit. Všechny síly a pomocné prostředky byly napjaty až k prasknutí: neměli jsme možnosti jíti nazpět. A tu se objevilo nové nebezpečí. Brzy po svém příjezdu jsem se obchůzkou přesvědčil o tom, že naše barákové město, hlavní město světadílu, Malá Amerika, nespočívala sama také na pevné půdě. Musili jsme se smířiti s představou, že Malá Amerika stojí na ledové desce, která však s velikou ledovou deskou pevniny již téměř nesouvisela. Seděli jsme málem již na plovoucím ledovci. Nebylo třeba ani příliš živé obraznosti, abychom si vymalovali hrůzy této situace. Některé z těchto plovoucích ledových bloků nejsou menší než leckteré evropské knížetství. Nemělo však smyslu toto hrozící nebezpečí sdělovati všem a vyvolávati všeobecný poplach. Promluvil jsem proto o věci jen v úzkém kroužku a dospěli jsme k rozhodnutí: „Vydřet“. Čekali jsme, že se budeme rozhodovati teprve od případu k případu. Měli jsme stále ještě naději, že náš uvolněný vor s prvními zimními mrazy zase pevně přimrzne k okraji pevniny. S tímto Damoklovým mečem nad hlavou pokračovali jsme ve svých pracích.

Četl jsem někde, že Angličané nazývají březen řvoucím měsícem. Nám se stalo v březnu 1934 toto: jedno letadlo se roztránilo. Druhé bylo nuceno nebezpečně přistáti v mlze. Dva nemocní byli operováni. Loď „Medvěd“ zápasila s těžkou bouří. Znovu šly ledy docela blízko Malé Ameriky. V jedné místnosti vypukl požár. Dyer spadl s dvanáctimetrového stožáru. Na mnohé věci jsem při tom ještě zapomněl. Byl to tedy opravdu hlasitý a bouřlivý měsíc.

Skoro každý z nás měl omrzlé tváře nebo ruce. V chatrném osvětlení v pokoji jsme vypadali jako lidé stížením morem. Ale člověk si na to zvykne, jako když tam doma se při koupání spálí na slunci. Bohužel se stává pokožka stále citlivější a při každém novém omrznutí se bolesti stupňují. Nezbyvá než dávat dobrý pozor a okamžitě hnísti ohroženou část těla. Není třeba ani oblékati se příliš silně. Při dobrém pohybu stačí dvojité lyžařské ponožky, teplé boty, vlněné košile, kalhoty, spodní prádlo vlněné nebo hedvábné, čepici proti sněhu, rukavice, jimiž neproikne vítr, a eskymácký kabát ze sobí kožišiny. Pro obrázkové reportery jsme musili oblékati kožichy s dlouhou srstí, protože noviny si badatele představovaly takhle a jinak. Nosit tyto kožichy bylo hotovou obětí, protože při každém pohybu pod nimi bylo strašné vedro. Kromě toho zapáchaly jako kočkovité šelmy ve zvěřinci. Při tom se tu vyprávělo, že dr. Coman při jedné ze svých cest vycházel do sněhu i při pětačtyřicetistupňovém mrazu docela nahý, jen v botách a s tropickou helmou na hlavě. Pokud je bezvětrí, je to možné. Příjemnější je však padesát stupňů pod nulou za bezvětrí než dvacetpět stupňů ve větru. Za větru nebylo možno vůbec zahřátí světlice. Je-li člověk za větru venku, přepadá ho vztek a bezmoc, neboť na holé ledové desce není ani nejmenšího zákutí, v němž by se na chvíli skrýl a protřel si údy. Naproti tomu byly vyjížďky na lyžích v nočním bezvětrí a pod hvězdným nebem nepopsatelně krásné. Když svítíl měsíc, bylo viděti na míle cesty do bělostné dálky. Do stejně velké dálky bylo slyšeti každý sebemenší zvuk, praskání a stenání ledu, pohvizdování a divné cvrlikání tuleňů dole ve vodě pod ledem pět metrů silným.

Musili jsme šetřit uhlím i proudem. Chodili jsme spat o desáté, u postele bylo jen nouzové světélko, při němž jsme vždycky půl hodiny četli. Déle to nikdo nevydržel, protože vzduch se rychle ochladil. Mnozí však pracovali až hluboko do noci, jako na příklad Bayley, jenž poslouchal rozhlasové zprávy z celého světa. Bramhall a Zuhn vyšetřovali v nejrůznějších denních hodinách výškové záření a magnetické proudy. Perkins konal za nočního ticha svá mikroskopická pozorování. Když jsme šli spat, byly dveře na chodbu otevřeny, aby do pokojů přišlo trochu čerstvého vzduchu. S ním přišla ovšem také vražedná zima. Všechna voda nám zamrzala ve kbelících, boty se proměňovaly v pancéřové koráby, ze schnoucího prádla se stal zvlněný plech a spací pytle byly obaleny jinovatkou. Větracími šachtami se dostal do pokojů sněhový poprašek, jenž s oblibou naplňoval zejména spodky a ponožky, ležící vedle lůžek.

Za těchto okolností stálo ranní vstávání mnohé přemáhání. Ačkoli k rannímu rozkazu měli všichni vstáti, nebyl tento předpis dodržován příliš přísně. Představení se spoléhali na kamarádkou mužnou kázeň, s níž se každý z nás přizpůsoboval všem okolnostem. Každá skupina věděla, co má na práci a jak se má nejlépe zařídit. Budovali jsme na tom, že každý z těchto mužů byl odborník, jenž vykonával svou práci s pýchou a radostí. Celá činnost počítala s vědeckou svědomitostí každého jednotlivce a řídila se sama. Komisním udělováním rozkazů by bylo v těchto okolnostech dosaženo spíše opaku. S počátku sice pršely papírové předpisy a rady, neboť vůdcové jednotlivých skupin ještě příliš myslili na svou odpovědnost. Ponenáhlu však to vypadalo trochu komicky. Nikdo z nás neměl ani desek, do nichž by si ukládal podobné předpisy. Jenom kuchař John Byer se těšil z této vnitřní korespondence, poněvadž měl vždycky nouzi o papír pro rozdělení ohně. Během času se zjistilo, že k jakémukoli účelu dostačí naprosto neformální ústní dohoda. Potřeboval-li Bramhal nějakou svorku nebo Bowlin nějakou matici pro letadlo, dohodli se o tom s Boydem při ranní kávě. Kdo potřeboval příprěž, zbuňoval si dobrovolníky tam, kde je právě našel.

Stále znovu se ukazovaly dobré stránky mužské povahy i jejich šlechtné pudy. Bylo mnoho těch, kteří byli ochotni vykonávat jakoukoli práci i bez požádání. Účastníci se i nejspínavějších úkonů, vyhrabávali ze sněhu benzinové bubny, pomáhali číšníkům při svačinách, spravovali polámané věci, odstraňovali sněhové závěje a přikládali ruce k dílu tu i tam. Když lidé v kuchyni měli příliš mnoho práce a byli bezradní, jak ji zvládnout, slyšeli pojednou za sebou, jak jedni rachtivě přikládají do kamen a druzí snašejí čerstvý bělostný sníh do hrnců. Dva lidé, kteří měli cestu ven, neopomněli vynést i s sebou i odpadky.

Tak se projevovala u těchto mužů neúnavná láska k druhům, která těm, kteří byli příliš unaveni anebo stísnění, dodávala vždycky novou odvahu.

sport a hry

Sportivus:

Od první do jedenácté olympiady

CHceme-li hodnotit sportovní výsledky XI. olympiady berlínské, musíme vzít v počet okolnost, že země, která ji pořádá, má proti všem ostatním obrovský náskok. Tak tomu bylo ostatně ve čtyřicetileté historii olympiád po každé, už od samých počátků.

Zakladatel moderní olympiady, baron de Coubertin, měl v úmyslu první olympiádu organisovati pro rok 1900, k zasvěcení nového století. Přípravný kongres olympijských her zasedal v červnu 1894 v Paříži, a místem první mezinárodní olympiady měla být Paříž. Zástupce Řeků předsvědčil však barona Coubertina, že nemá smyslu s uspořádáním olympiady tak dlouho čekati a že je na místě uspořádati první olympiádu v Athénách na místě, kde olympijská tradice je nejjivější. Jediná obtíž, která se tehdy postavila pořádní olympiady v cestu, byla finanční. Ministerský předseda Tricoupis, jenž tehdy stál v čele řecké vlády, neměl tehdy ještě takové tušení o tom, že i po uši zadlužený stát může rozvinouti velkorysý finanční metody. Na štěstí našel Coubertin v tehdejšímu Constantinovi, pozdějším řeckém králi, velice energického spolupracovníka, takže se přece jen konala o velikonočních 1896 první olympiáda v Athénách.

Účast na této olympijské premiéře se nedá srovnati s účastí dnešní. Na pařížském přípravném kongresu byly zastoupeny 24 národy — Němci chyběli. Přesto se první olympiady zúčastnilo 12 národů. Závody byly umístěny do antického stadionu. Při tom se zjistilo, že mezi sportem starověkým a moderním je veliký rozdíl. Moderní sportovci nebyli zvyklí na příklad na ostré zatáčky antického stadionu. Všimneme-li si sportovních výsledků této první olympiady, vidíme, že již tehdy stojí v čele Američané. Mezi vítězi v různých oborech bylo 11 Američanů, devět z nich mělo první ceny v lehké atletice. Po nich následovalo Řecko, Německo, Francie, teprve na pátém místě Anglie a po ní Australie. Pro Řeky bylo nejdůležitější, že zvítězili v marathonském běhu. Francouzský učenec Michel Bréal z nadšení nad obnovou olympijské myšlenky založil pro tento obor zvláštní cenu. Řecký sedlák z vesnice Marusia, Spiridion Luis, vyhrál za velkého nadšení Řecka v tomto závodě, přímo převzatém ze starověku. Tento Spiridion Luis byl vysoký a štíhlý muž, jenž o sportovním trainingu mnoho nevěděl, ani o něm neměl valného mínění. Spolehliví svědkové vyprávějí, že na svůj veliký výkon nepřipravoval své tělo, nýbrž svého ducha: celou poslední noc ztrávil na modlitbách před obrazy světců a na své vítězství se připravoval modlitbou a

posty. Jakmile první dorazil k cíli, vztyčilo se šedesát tisíc diváků na svých místech a propuklo v jasot. Žije podnes, a návštěvníci berlínské olympiady měli příležitost si ho prohlédnouti jako kuriositu.

Na světové výstavě v Paříži.

Roku 1900 konala se v Paříži slavná světová výstava, a Coubertin očekával, že ve spojení s ní získá olympiada mnoho návštěvníků. Ve skutečnosti však tomu bylo naopak. Ve zmatku obrovské světové výstavy hrála olympiada jen podružnou úlohu. Největší chybou bylo, že závody byly rozvrženy na dlouhou dobu tří měsíců, zatím co v Athénách celé závody a oslavy trvaly jen deset dní.

Co se týče sportovních výsledků, vidíme, že Američané jsou opět, jako v Athénách, vítězi. V plování stojí na prvním místě Angličané a Australané, zatím co Francouzi stojí v čele šermu a v cvičení na náradí. Němci byli úplně v pozadí a dokonce i v tělocviku, v němž na základě jejich nacionální ideologie „otce tělocviku Jahna“ očekávali mimořádné výsledky, ocitli se teprve na devětaadvacátém místě. Na všech místech před nimi stáli Francouzi. Z jednotlivců dosáhl největších triumfů Američan Kraenzlein, jeden z nejlepších atletů všech dob, jenž byl později angažován za olympijského trenéra Němců. Získal si čtyř prvních míst: v běhu na šedesát metrů, v běhu přes překážky na dvě stě metrů a sto metrů a ve skoku na dálku. On je označován za vynálezce tak zvaného stylu „překračování překážek“ v běhu překážkovém.

Výsledky lehké atletiky ve srovnání s prvními závody athénskými doznaly velikého zlepšení. V běhu na sto metrů byl dosažen o deset procent lepší výsledek: místo dřívějších dvanácti vteřin bylo dosaženo 10.8 vteřiny. Ve skoku dalekém bylo dosaženo na místě dřívějších 6.35 m, tentokrát 7.18 m. Ve vrhu kulí místo 11.3 bylo dosaženo 14.10 m. Ve třech oborech získala tato olympiada světové rekordy: v běhu na sto, na padesát metrů a ve vrhu diskem.

Po prvé za oceánem.

Vzhledem k obrovským výsledkům, kterých Američané dosáhli na prvních olympiádách, dalo se očekávat, že se jedna z nejbližších olympiád bude pořádati v Americe. Bylo k tomu vyvoleno město Chicago, nepočítalo se však s řevnivostí amerických měst. Tehdy se konala veliká výstava v St. Louisu na oslavu stého výročí vstupu Louisiany do Spojených států. Vrcholem těchto oslav měla být olympiada. V Chicagu byla uspořádána obrovská protestní schůze, když vešlo v známost úsilí St. Louisu o pořádání olympiady. Baronu Coubertinovi nezbylo nic jiného než si vyžádati rozhodnutí presidenta Roosevelta. President se vyslovil pro St. Louis a tím byl případ vyřízen.

Tehdy se zájezdy sportovců ještě nefinancovaly obrovskými finančními prostředky, jako dnes. Veliká vzdálenost z Evropy do St. Louisu zabránila mnoha evropským sportovcům v cestě do Ameriky. Proto přijela z Evropy jen velice slabá mužstva, a celá třetí olympiada byla věcí skoro výhradně americkou. Je ku podivu, že Američané tehdy ještě dobře nerozuměli reklamě. Pořádali téhož roku na jaře lokální závody mládeže, jež označili rovněž „olympiadou“, takže přitažlivost hlavních her byla značně zmenšena. Proto také triumf, kterého ti Američané dosáhli, byl poměrně laciný. V dvaceti šesti lehkooatletických soutěžích získali všechny první ceny Američané. Jenom v plování podlehli. Také Němci se uplatnili: Němec Rausch byl mezi americkými vítězi na půl míle a na míli a dva Němci zvítězili v tělocviku. Mezi ostatními vítězi najdeme pouze Kubance a Maďary.

Kuriositou této olympiady byli tak zvané „anthropologické dny“. O těchto dnech se pořádaly závody vyhrazené pro Negry, Indy, Aliny, Filipince, k nimž byli přiřazeni i Turci a Asyřané. Problém stejného oprávnění všech ras, jenž se tehdy ve sportu po prvé vynořil, byl rozřešen velice prostým způsobem: podobně jako při po-

zdějších Hagenbeckových „přehlídkách národů“ ukazovaly se jinobarevné rasy jako jarmareční sensace.

Celý svět v Londýně.

Londýnské olympijské hry z roku 1908 měly po prvé účast návštěvníků z celého světa. Předpoklady sportovních závodů byly co nejpříznivější. Bylo vystavěno obrovské dokonalé stadion, což v tehdejší době nebylo ještě samozřejmou věcí. Vždyť olympijské hry se měly konati toho roku v Římě, Italové však v poslední chvíli od tohoto pořádání upustili s odůvodněním, že pro ně nenašli v Římě vhodné stadion.

Středem lehkooatletických závodů v Londýně byl běh na osm set metrů: při něm zápasili o vítězství nejlepší sportovci Evropy, Němec Hanns Braun, Ital Lunghea Maďar Bodor proti Američanu Sheppardovi. Nepodařilo se jim sice Američana porazit, svými skvělými výsledky však po prvé ukázali celému světu, že i Evropa má lehké atlety, kteří vážně konkurují nejlepším Američanům. — Program londýnských závodů byl velice rozsáhlý a po prvé obsáhl skoro všechny druhy sportu, jež se mezinárodně provozují. Účast byla obrovská: konalo se celkem sto devět závodů, jichž se účastnily 22 národy s 2666 závodníky. Při této olympiadě se po prvé uplatnil sportovní duch v tom smyslu, jenž se stal později samozřejmým. Navenek se to projevilo tím, že toho roku po prvé při zahájení olympiady závodníci všech národů defilovali před anglickou královskou rodinou.

Zvláštní místo zaujímaly v Londýně gymnastické zkoušky. Úspěchu při tom dosáhli gymnasté skandinávští. Ceny za gymnastiku jednotlivců získal jeden Ital, jeden Angličan, jeden Francouz a dva Němci. Čtyři skandinávské státy, které tu po prvé získaly velkých sportovních úspěchů, dobyly ceny za kolektivní gymnastiku. Nejlepší šermíři byli z Francie a Uher. Kromě vrhu oštěpem, v němž vyhrál Švéd Lemming, strhli na sebe Angličané a Američané všechny ceny. Mezi odměněnými byli i jeden Jihoafričan a jeden Kanaďan. Při maratonském běhu dorazil do stadionu ve Shepherd's Bush Itál Pietro Dorando: byl však diskvalifikován, poněvadž se během závodů několikrát únavou zhroutil a jen s cizí pomocí doběhl k cíli. Tento Dorando stal se později profesionálním běžcem v Americe.

Politické spory ve Stokholmu.

Při páté olympiadě konané roku 1912 ve Stokholmu došlo k prvním politickým konfliktům. Původně se o celou věc vlády valně nestaraly. Tohoto roku byly nuceny vyslyšeti žádosti svých národních olympijských výborů, které potřebovaly finanční podpory. Proto se během čtyř let olympijská otázka vnořovala v různých státech a byla předmětem politických diskusí v parlamentech. Rakousko-uherská monarchie na sebe při té příležitosti nepříznivě upozornila. Ve sportu se v ní totiž ukázal po prvé rozpor národních sil, který jinak byl skrýván. Rakouský vyslanec ve Stokholmu se dožadoval toho, aby sportovci z Rakousko-Uherska defilovali jako jeden celek. Rakouská státní kancelář byla téhož názoru a informovala Stokholm o svém stanovisku. Maďaři však neuznávali tento zásah do svých olympijských práv, a jejich mluvčí von Musca dne 19. ledna 1912 upozornil Švédsko jménem maďarského národního výboru, že jeho členové se neúčastní olympiady, bude-li se trvati na této podmínce. Po dlouhém korespondování byla rakouská státní kancelář konečně přinucena ustoupit.

Daleko závažnější byl konflikt rakouských footballistů s mužstvy českými. Rakušané se totiž dožadovali toho, aby Češi byli vyloučeni. Také rakouská státní kancelář si přála, aby ze seznamu olympijských národů zmizelo jméno „Češi“. Maďaři byli mezi účastníky zvláště jmenování, ke zvláštnímu jmenování Čechů však nedošlo. Bez ohledu na tyto rozpory těšila se tato olympiada největší návštěvě sportovců. 27

národů poslalo 4742 účastníky a bylo dosaženo rekordů, o nichž se tehdy ani nesnilo.

Lehká atletika byla i tentokrát ve středu zájmu. Největší pozornost se soustřeďovala na běh na 800 m, v němž devatenáctiletý Američan Meredith zvítězil nad svým krajanem Sheppardem v čase, jenž se tehdy zdál přímo neuvěřitelný a představoval světový rekord: v 1 min. 51 vteřinách. Závodník Braun, jenž byl nadějí Němců, ocitl se na čtvrtém místě a několik metrů před cílem se vzdal. Jedním z nejnepřívětivějších závodů byl běh na 5000 metrů, v němž běželi Francouz Bouin a Fin Kohlemainen těsně hruď vedle hruď až do vzdálenosti 10 m od cíle: teprve zde dosáhl Fin púlmetrového náskoku a zvítězil světovým rekordem 14 minut 36 vteřin. V celku si udržela svou hegemonii i tentokrát Amerika. Spojené státy si odnesly dvacet šest prvních cen, Švédové dvacet tři, Angličané deset, Finové devět, Francouzi sedm a Němci pět. — Celá řada závodů byla tentokrát po prvé zavedena, tak na příklad hry jezdecké a pětiboj, který v této moderní formě vynalezl Coubertin. Na rozdíl od klasického pětiboje, v němž se závodilo v hodů diskem, vrhu oštěpem, běhu na dvě stě metrů a pět set metrů a ve skoku na dálku, obsahoval moderní pětiboj běh, závod koňmo, plavání, šerm a střelbu do cíle. Kromě toho závodilo se tu i v „klasickém pětiboji“, při němž bylo dosaženo těchto rekordů: vítěz dosáhl v běhu na dvě stě metrů času 22.9 vteřin, v běhu na pět set metrů času 4 min. 44 vteřiny, ve skoku na dálku 7.70 m, ve vrhu diskem 35.57 a ve vrhu oštěpem 46.71 metrů. Podle starého řeckého vzoru byly zařazeny do této olympiady i závody umělecké: v architektuře, sochařství, malířství, v literatuře a v hudbě.

Mezi různými vítězi upozornila na sebe především Švédka paní Wersallová, která dosáhla rekordu mateřského tím, že šest jejích synů se účastnilo olympijských závodů. Nejmladší z nich byl alespoň skautem a staral se se svými kamarády o vyřizování posílek a o udržování pořádku na hřišti. Za svou účast na olympiádě obdržela tato dáma od mezinárodního olympijského výboru olympijskou medaili. Ve Stokholmu na sebe také upozornil Indián Jim Thorpe, jenž se vynořil v plném válečnickém úboru a s hlavou ozdobenou peřím. Zvítězil v pětiboji a v desetiboji. Protože se však později zjistilo, že hrál baseball za honorář, byl pro nedostatek amaterismu zbaven svých cen. Přesto byl jím švédský král tak nadšen, že ho označil největším atletem světa.

Po prvé po válce.

Šestá olympiáda se za světové války nemohla konati. I pořádala se olympiáda sedmá po prvé roku 1920 v Antverpách. Minulo sotva půldruhého roku od chvíle, kdy poslední německý voják opustil Antverpy. Proto bylo rozumné, že se Němci olympiady nezúčastnili.

Sensací bylo vystoupení Finů. „Největší běžec všech dob“ Nurmi sám byl Finům tři zlatých medaili. Finsko si odneslo v lehké atletice devět vítězství a dostalo se tím do stejné řady s Amerikou. Američané se za to odškodnili v plavání: v šestnácti závodech získali 11 vítězství.

V celku znamená antverpská olympiáda po sportovní stránce získání devíti nových olympijských rekordů, z nichž jsou čtyři rekordy světové.

V příštích letech ukázala se reakce proti nacionalismu z válečných dob: projevila se tendence k mezinárodnímu rozšíření olympiady. Ve Španělsku a v Jižní Americe byla patrna větší aktivnost ve sportovních věcech a současně se projevila sportovní ctizádost i na Dalekém východě. Pod patronátem Mezinárodního olympijského výboru konaly se krajské hry jednou v Manile, jindy v Osace a jindy v Šanghaji. Něco podobného chtěla zavést i střední a latinská Amerika, ano, toto hnutí se rozšířilo i do Indie. Tam se ukázaly obtíže na západě

neznámé. Kastovní zřízení neuznává rovnost všech lidí, jež je nezbytnou podmínkou sportu. Mladí Hinduové, kteří se zdráhali vstoupiti v jakýkoli styk s členy zakázané kasty, však zapomínali na tento zákaz a dali se strhnouti sportovní a zejména fotbalovou vášní. Mezinárodní olympijský výbor měl tehdy v úmyslu zavést zvláštní indické hry. Měly se dokonce pořádati každého druhého roku i zvláštní hry africké v některém městě na obvodu černého světadilu, aby si domorodci zvykli na pravidelnou a cílevědomou sportovní činnost. Angličané však se tehdy obávali rozšíření sportu mezi domorodci, aby sportovní vítězství jinobarevných nepoškodila vážnost bílé rasy. V důsledku toho plán afrických olympiád byl zmařen.

Po druhé v Paříži.

I na pařížskou olympiádu, která se konala roku 1924 v Paříži, pronikly silné politické konflikty. Francouzi nepozvali ani Němce ani Rusy.

Zahájení osmé olympiady tvořily v únoru 1924 zimní sportovní hry v Chamonixu. Tentokrát byla udělena i medaille za alpinismus: vůdce výpravy na Mount Everest, jenž ji získal, však přísahal, že tuto zlatou medaili položí na nejvyšší vrchol himalajský. Vlastní hry se počaly v červenci 1924 v Paříži. Účast byla neobyčejně silná: 45 národů vyslalo celkem 7.000 sportovců. Získal se velký počet nových olympijských rekordů a v některých oborech byl světový rekord dokonce třikrát za sebou překonán. Tak na příklad Švýcar Imbach běžel čtyři sta metrů 48 vteřin, jeho světový rekord však ihned překonal Angličan Lidell za 47.8 vteřiny a při rozhodném závodu dokonce za 47.6 vteřiny. Totéž se stalo i ve čtyřnásobné stometrové štafetě, při níž Angličané dosáhli světového rekordu 42 vteřin, který Američané ihned zlepšili na 41.2 vteřiny a na 41 vteřin.

Velkou postavou těchto závodů byl opět Nurmi. Silněji vystoupila do popředí i Anglie, jež si odnesla cenu za běh na sto, čtyři sta a osm set metrů. V šermu zvítězili Francouzi, Maďaři a Italové, ve střelbě Američané. V zápasu ve volném stylu vyhráli Američané, ve stylu řecko-římském národy severní Evropy. Angličané zvítězili v boxu a veslování. Československo mělo jednoho vítěze v tělocviku na náradí. V tenise vyhráli Američané, v kopané Uruguay, v jízdě na kole Francie.

Ideální olympiáda amsterodamská.

První skutečně mezinárodní olympiáda po válce konala se v Amsterdamu roku 1928. Tehdy Německo bylo po prvé pozváno a účastnilo se. Amsterodamská olympiáda byla třídní: byla zahájena zimními hrami, po ní následoval turnaj fotbalový a hokejový a konečně v srpnu se konaly závody hlavní.

Amerika udržela se opět na prvním místě, tentokrát však jen s největšími obtížemi. Prohrala v hlavních soutěžích na sto, dvě stě, osm set a 1.500 m zvítězila jen na 400 m a v obou běžících štafetových. V ostatních soutěžích však získala tolik bodů, že se přece jen s velkým náskokem dostala v čelo. Překvapením byla Kanada. V běžících na krátkou vzdálenost se očekávala soutěž mezi Spojenými státy a Německem — a zatím vyhráli Kanadáné. Jejich běžec Williams vyhrál na 100 a na 200 m, a kanadské ženy zvítězily ve štafetě. Kromě toho vyhráli Kanadáné již při zimních hrách při hokeji.

Novinkou byla účast žen. Tehdy byly pro ně po prvé zavedeny běh na sto metrů, běh na osm set metrů, skok na výšku, vrh diskem a čtyřikrát stometrová štafeta. Zejména prospěch z toho měli Němci, neboť paní Radkeová, která dosáhla v běhu na 800 m v čase 2 min. 16.8 vteřiny nového světového rekordu — jím získala jedinou zlatou medaili. V plavání zůstala v čele Amerika. Měla za sebou amsterodamská vítězství Jonnyho Weismüllera v plavání ve volném stylu, v němž tento závodník dosáhl

svých vítězství jako jeden z prvních a nejuspěšnějších propagátorů „crawlů“. V plování na 1.500 m zvítězil Švéd Arne Borg, „Nurmi vod“ proti Australanovi Charltonovi, Charlton podlehl i na vzdálenost přes 400 m Argentinci Zorillovi. Německo se po prvé účastnilo vodního pola, a velkým překvapením bylo, že v závěru zvítězilo proti silně favorisovaným Maďarům. V hokeji zvítězili Indové, kteří poslali „zázračné mužstvo“, v kopané vyhrála znovu Uruguay. Československo si získalo tentokrát dvou vítězství. V cvičení na náradí a v jezdeckém turnaji.

První olympijská vesnice v Los Angeles.

Vrchol všech dosavadních olympiád představovala roku 1932 Olympiada v Los Angeles. Při ní také byla po prvé zavedena „olympijská vesnice“, kterou dnes Němci vydávají za svůj vynález: byla umístěna na Baldwin Hills a obývalo ji 40 různých národů. Zde byla také patrna obrovská výhoda, kterou má národ, jenž olympiadu sám pořádá. Amerika si vydobyla padesát olympijských vítězství. Teprve daleko za ní stojí Francie s 12 vítězstvími, Švédsko s 11, Itálie s 10, Japonsko se 7, Finsko a Maďarsko se 6, Anglie s 5 a Německo se 4 vítězstvími. Československo dobylo jediného vítězství ve vzpírání břemen.

Nejrychlejším běžcem světa se ukázal Negr Eddie Tolan. Podobně jako Williams v Amsterdamě zvítězil i on na obě krátké vzdálenosti. Tímto dvojím vítězstvím zajistil Tolan Američanům opět první místo v této kategorii, v níž roku 1924 i 1928 podlehl. Kalifornčan Carr dobyl na vzdálenost přes 400 m světového rekordu ve 46.2 vteřiny. Neméně skvělý byl nový rekord na 800 m, jež za 1.49 minuty získal anglický učitel Hamtson. Proti všemu očekávání podlehl Finové v 1500 m i v 10.000 m. Na 1500 m vyhrál Ital Beccali a na 10.000 m Polák Kusoczinski. Z Finů zvítězil jedině Lehtinen na 5000 m. V štafetových bězích dobyla Amerika nádherných světových rekordů. Čtyřikrát sto metrů získala ve čtyřiceti vteřinách a čtyřikrát 400 m v 3.082 minuty.

V běhu přes překážky ukázal irský mistr Tistall jedinečný výkon v běhu na 400 m za 51.8 vteřiny. Měl však smůlu, že jednu z překážek porazil, takže jeho vítězství nebylo uznáno. Největším překvapením byla americká porážka ve skoku na výšku. Ani ve skoku o tyči neměla Amerika velkých úspěchů, a teprve v závěrečném zápase se jejímu nejlepšímu závodníkovi Müllerovi podařilo překonat Japonce Nishidu. V trojskoku zvítězili Japonci. Ve vrhu oštěpem vyhráli Finové, ve vrhu diskem a koulí Američané, ve vrhu kladivem Irové. Z žen dostala se na první místo Polka. V plování musili Američané po prvé soutěžit s Japonci. Z Němců na sebe upozornili zejména těžcí atleti. Zimní hry, konané na Lake Placid, přinesli Američanům triumfy v rychlé jízdě na lyžích a na bobech, zatím co na lyžích vítězili Norové stejně jako roku 1928. V hokeji na ledu byli prvními opět Kanaďané.

Letos v Berlíně.

Letos se dostali svými 33 prvními cenami Němci na první místo před Američany. Ostatní země přicházejí te-

prve daleko za nimi. Výsledky, kterých tu dosáhli, se ovšem daleko nevyrovňají výsledkům Američanů, kteří získali v Los Angeles svých 40 zlatých medailí. Pro nás při změnách klasifikace by především zajímalo, že Československo nepochodilo při žádné olympiadě tak dobře jako letos. Mezi 53 národy stojíme s našimi třemi prvními cenami a pěti druhými cenami na dvanáctém místě. Anglie, která byla v Los Angeles na místě osmém, se dostala až na desáté. Tento fakt, že mateřská země sportu byla poražena, nemůže nás naplnit pýchou, nýbrž jenom pochybností o tom, je-li duch, který dnes olympiadu ovládá, skutečným duchem sportu. Po té stránce je zajímavým, že kromě londýnské olympiady v roce 1908 nikdy Anglie nestála při olympiádách dosaženými výsledky v čele ostatních národů. Roku 1896 v Athénách byla na místě pátém, roku 1900 v Paříži na druhém, v St. Louisu se nedostala mezi vítěze, roku 1912 ve Stockholmu byli Američané třetí, v Antverpách a Paříži byli čtvrtí a v Amsterdamu dokonce dvanáctí. Američané letos po prvé od roku 1912 nestáli v čele. Srovnáme-li sportovní výsledky olympiád od roku 1896 do 1936, budeme překvapeni obrovskými rozdíly. Čistě sportovní výsledky se netušenou měrou stupňovaly od olympiady k olympiadě. Mnohé z rekordních výsledků roku 1896, které v své době představovaly vrchol sportovní schopnosti celého světa, vypadají dnes docela začátečnický a nepostačily by ani pro výrazovací závody. Běh na 100 m trval roku 1896 12 vteřin, dnes je běžný na 10.5 vteřiny. Jesse Owens dosáhl dokonce 10.2 vteřiny, ovšem s větrem v zádech. Na 800 m běželo se roku 1896 2.11 min., zatím co černoch John Woodruff uběhl tuto trať za 1.55 min. Ještě větší je rozdíl ve skoku na dálku: rekord z roku 1896 obnášel 6.35 metru, zatím co dnes výkonem Jesse Owense skoro vyskočil 8.06 m. V celku bylo letos v Berlíně v 57 disciplínách, které se dají měřiti časem, mírou a vahou dosaženo v Berlíně 49 olympijských rekordů. V mnoha oborech byly světové rekordy překonány. Důležité je, že při tom nebyly vystupňovány jen výkony vrcholné, nýbrž i výkony průměru.

Mohli bychom z toho vyvozovati velikolepé závěry o tom, jak dalece dospěla tato generace alespoň po stránce tělesné výchovy. Tyto rekordy totiž skutečně mají pro lidstvo cenu tím, že ukazují, co člověk dokáže, jestliže se soustavně soustředí na snahu vystupňovati svůj výkon. Prospěje se lidstvu však teprve tehdy, jestliže poučení z možnosti těchto rekordů se přenese i na pole duševní. Neboť nepřejdeme-li na pole ducha, neznamenají všechny olympijské rekordy nic než úspěšnost profesionální dresury.

listárna redakce

Závěrečný článek K. Kubaty „Politická historie lihu“ vyjde z technických důvodů až v příštím čísle.

*Mladí mohou nejlépe užít výhry v třídní loterii -
Mohou vybudovati i zlepšiti si existenci!*

DIPLOMAT

náš nový dopisní papír distinguovaných kruhů vyhovuje nejpřísnějším nárokům vyhraněného vkusu a hodí se znamenitě pro písemný styk s nejváženějšími osobnostmi. Je to bělostný klasický krásný papír s jemným nelesklým povrchem, obálky jsou opatřeny vložkou z šedého hedvábného papíru (aby byly neprůsvitné). Na skladě jsou čtyři velikosti a zašleme k výběru ochotně vzorky na požádání.

KAREL KELLNER, PRAHA, Václavské náměstí 61 - Dlouhá třída 17

Svět knih

Roč. 6. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

39

F. W. Westaway: **OBJEVY BEZ KONCE**

Dílo, které nakl. Fr. Borového začíná vydávat v sešitech, podává přehled vývoje výzkumů přírody a světa v nejšířím smyslu od nejstarších dob lidstva. Ale nejsou to pouhé dějiny těchto výzkumů a objevů, není to pouhý výpočet toho, co v té nebo v oné době objevil ten nebo onen vynikající badatel. Jak autor sám praví v předmluvě ke knize, podává svůj předmět kriticky; to znamená, že jednotlivé výzkumy hodnotí, ukazuje jejich souvislost s jinými a zejména umožňuje čtenáři, aby je sám sledoval, aby sám docela jasně viděl, jak se k určitému objevu došlo, jaké byly vady nebo přednosti zvolené cesty atd. Tento způsob podání je arci neobyčejně zajímavý a poučný: čtenář sám sleduje od nejstarších věků lidský pokrok a poznává, jak mnohá věc, dnes samozřejmá, se musila dlouho a pracně probíjet na svět. Dová se tu také spousta věcí, o nichž se jinak v žádných sebe větších dějinách nedočte.

Dnes pokládáme takřka za samozřejmost, že nikoli země, nýbrž slunce je středem naší soustavy

a že země s ostatními planetami obíhá kolem slunce. Každý čtenář ví, že tento poznatek se začal šířit teprve od dob Koperníkových. Ale z této knihy pozná, že už v Řecku, dávno před Koperníkem, se objevila docela stejná myšlenka. Dová se, proč zanikla a nebyla uznána a proč trvalo celá staletí, než se zase objevila a zvítězila. V této knize bude čtenář sledovat na skutečných příkladech práci zeměměřičů ve starém Egyptě zrovna tak, jako se zajde podívat k Archimédovi a uvidí, zase přímo ze starých příkladů, jak Archimedes počítal a pozná, v čem byla jeho velikost.

Hlavní část knihy se ovšem zabývá velkolepým rozvojem vědeckého výzkumu, který byl zahájen na konci středověku. Tu čtenář pozná, jak moderní chemie vyrůstá z alchymistických dělen, jak se začíná vyvíjet novodobé, skutečně vědecké lékařství na starých řeckých tradicích Hippokratových, jaké nové možnosti přináší světu elektřina, vývoj moderní fyziky až k Einsteinovi a jeho teorii relativity, dová se o počátcích a po-

skrocích vědeckého odhaďování vývoje počasí, a to všechno vždycky se zřetelem k tomu, aby sám mohl odhadnout dosah příslušného objevu nebo významu.

Ač jde o předmět mnohostranný a neobyčejně pestrý, zvláště při naznačeném autorově postupu, můžeme směle říci, že je málo knih tak snadno přístupných a srozumitelných jako tato. Autor si dal všemožnou práci, aby i nejtěžší problémy vyložil tak, že je může každý bez obtíží pochopit. Hojný obrazový materiál, v českém vydání ještě podstatně rozmnožený, je při tom důležitou pomůckou, rovněž tak četné diagramy a čárové obrázky. Jde tu o vynikající dílo anglické, které však v českém vydání je přizpůsobeno československým potřebám všude tam, kde se to jevílo vhodným. Všude tam na př., kde autor pro posouzení doby, kdy to neb ono se událo, uvádí současnou událost z dějin anglických, je toto jeho srovnání nahrazeno porovnáním z dějin českých, citáty anglických děl, kde čtenář by mohl o určité věci najít podrobnější poučení, jsou doplněny také poukazy na přístupná díla česká atd.

Tato obrovská galerie významných objevitelů a vědeckých pracovníků od Platona, Hipparcha, Aristotela až po Tychona de Brahe, Keplera, Newtona, Darwina a Einsteina poskytuje zcela jiný názor na vývoj lidstva a jeho pokroku, než dějiny, jak jsou obyčejně podávány. Proto bude tato kniha nepostradatelnou příručkou pro každého, kdo chce skutečně poznat, jak se rozšiřovalo vědomí o světě a jeho tajemstvích a rozšířit tak svůj duševní obzor. Neboť z této knihy se čtenář dová zároveň mnohem víc o příslušných oborech výzkumu přírody, než by se dová děl z učebnic, psaných namnoze nepřístupně pro neodborníky. Tato kniha vyniká tím, že autor stále myslí na to, že má před sebou širokou obec neodborného čtenářstva a snaží se kromě toho vyložit svou věc co nejpoutavěji a nejzajímavěji.

Objevy bez konce vycházejí čtrnáctidenně v sešitech, bohatě ilustrovaných, o 32 stranách po Kč 3,60. První sešit, který právě vyšel, stojí výjimečně Kč 1,—. Redakce a překlad díla byly svěřeny známému anglicistovi dru Jaroslavu Kolářkovi.

Světovým jazykům snadno a rychle

můžete se naučiti pomocí gramofonových desek

Anglicky
Francouzsky
Česky
Německy

Připravuje se: Novoruština, italština a španělština • Kursy dodáváme též na výhodné měsíční splátky prostřednictvím úvěrové akce ABC

Navštivte nás

předvádíme denně v naší kanceláři v Praze II., Vodičkova ul. č. 704 (mezipatro) palác Lucerna od 8-12 a od 14-18 hod.

Vyžádejte si

podrobný ceník s objednacím listem k nezávazné zkoušce

Odstrihněte! Odešlete!

Prodejní kancelář

gramofonových kursů jazykových

Pavla Kalabisová

PRAHA II., Vodičkova ul. č. 704
palác Lucerna (mezipatro) Tel. 28622

Zajímám se o kurs v jazyce:.....

Přesná adresa

Jméno:.....

povolání:.....

bydliště:.....

datum:.....

Ticho a klid
v kanceláři
používáte-li

L C

SMITH SILENT

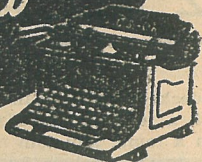
s kuličkovými ložisky

GIBIAN a spol., Praha II., Štěpánská 32.

Zašlete mi prospekt na L C SMITH SILENT

Jméno: _____

Adresa: _____

DON PABLO DON PEDRO

a

VĚRA LUKÁŠOVÁ

Boženě Benešové v této její poslední předsmrtné práci se podařilo čisté veledílko, které je třeba pokládat nejen za její chef-d'oeuvre, ale i za ojedinělé dílo v české literatuře. Jde v něm o věc velmi prostou, ale literárně i lidsky o jednu z nejtěžších: o dívčí dospívání. — 15 Kč, váz. 25 Kč

U knihkupců

MELANTRICH

Zápis do jazyk. kursů Klubu moderních filologů

- všech řečí, kursů pro děti, čes. a něm. těsnop., koresp., do lat. a maďar. atd. je do 10. října denně od 14 do 19^h, h. a v neděli 4. října od 9 do 12 h. v státn. žen. ústavě učitel. v Praze I, Křižovnická 7
- Telefon 758-91. - Napište si o prospekty.

FEUILLETON

LOĎ

„RICHARD HALLIBURTON“*

Richard Halliburton jest mladý Američan, kterého s místa na místo honí touha po dobrodružství. Na cestách si ověřuje historická slavná dobrodružství velkých mužů, vyhledává poetická, ale i nepříjemná místa, odvažuje se všeho, vymýšlí si kousky někdy velmi potrhle, jindy dojemně lidské, které podává čtenáři s velkým smyslem pro humor.

Guvernér pásma panamského průplavu povstal a uvítal mě.

„Dobré jitro, pane guvernére. Je to od vás velice laskavé, že jste mě přijal.“

„Dobré jitro, pane Halliburton. Copak si přejete?“

„Přišel jsem vás požádat o laskavost, pane guvernére, asi jako všichni druzí, kteří sem přicházejí. Jenže má žádost je alespoň poněkud nevšední. Chtěl bych proplavat panamským průplavem z Atlantického oceánu do Tichého.“

Generál Walker se na mne podíval s nemalým údivem.

„Proplavat průplav! Vždyť je to osmdesát kilometrů! To je, řekl bych,

* Výňatek z knihy „Za novými světy“.

snad přece jen trochu mnoho na člověka tak slabé tělesné konstrukce, jako jste vy.“

„Máte jistě pravdu, pane guvernére. Nejsem plavec z povolání — nejsem dokonce ani příliš dobrý plavec. Ale nemám v úmyslu udělat to najednou před snídaní — chtěl bych to udělat po troškách, tolik kilometrů za den, kolik budu moci, a mezitím spát na břehu.“

„Víte, že jezero je čtyřicet kilometrů široké a že tedy, když budete uprostřed, budete mít na ten svůj břeh ještě dvacet kilometrů?“

„Nemohl bych si vzít motorový člun, který by mě dopravil tam a zase zpátky?“

„A je tam spousta aligátorů. Pro řidiče motorového člunu by bylo dost nesnadné držet se blízko vás, aby vás mohl chránit.“

„Nuže, pak si vezmu ještě člun s vesly. Možná, že bych si i mohl vypůjčit z armády nějakého střelce.“

„Možná. Ale i tak by vám hrozilo velké nebezpečí, poněvadž voda je strašně nečistá. Nezapomínejte, že průplavem projíždí tisíce lodí. Vy dával byste se všanc tyfu.“

„Jsem proti němu očkovan.“

„Hm, musím říci, že jste asi pevně rozhodnut. Ale mně se to přece jen zdá hrozně nebezpečné a nemožné nesnadné. Dostanou vás určitě žraloci a soltíni, uniknete-li aligátorům a nemocem. Ale konečně,“ dodal s posunkem, který naznačoval, že by rád skoncoval, „není zákona, který by vám mohl zakázat, abyste se

vykoupal v průplavu. Nejsem oprávněn něco takového dovolovat ani zakazovat.“

„Rozumím, pane guvernére. Chci se tomu nebezpečí vydat s rozumnými bezpečnostními opatřeními. Potřebuji jen vašeho schválení stran plavebních komor. Rád bych, aby mi je otevřeli a zase zavřeli jako u lodí.“

Guvernér se na mne vyjeveně podíval. Rozmluva o mé plavbě ho až dosud zajímala jenom nevalně, pokládal ji za docela nerozumnou a zbytečnou. Ale tato má poslední bláznivá žádost byla tak neslýchaně drzá, že se napřimil a důkladně si mne prohlédl.

Kdybych býval požádal, aby mi dali průplav darem, aby mi jej zabalili do slámy, dali do bedny a poslali expres rekamando lodí do Nového Yorku, nebyl by býval guvernér více překvapen. Viděl v duchu šest ohromných plavebních komor, každá tři sta metrů dlouhá, čtyřicet metrů hluboká a třiatřicet metrů široká, jak se plní čtvrt milionem kubických metrů vody pro nepatrné zrníčko, plovoucí na povrchu. Viděl v duchu obrovité mechanismy, jak řinčí a sténají; titanská vrata, jak se s námahou rozvírají; tisíce a tisíce koňských sil, jak se dávají do pohybu, až se otfásá země, jak největší div světa ustává ve hře s leviatany všech moří a je nucen sloužit mladému hubenáčci, který tu stojí před guvernérovým stolem — a to jen proto, že si tento mladý hubenáč usmyslil, že by mohlo být docela zábavné, kdyby mu byl panamský průplav k službám.

Není divu, že se generál Walker díval všecek překvapený.

„Ale pane Halliburton — něco takového se ještě nestalo, co panamský průplav stojí! Zdržel byste dopravu — jen si uvědomte, jaké úžasné peníze by to společnost stálo! A jak byste chtěl zaplatit průplavní poplatky?“

„Zrovna tak, jako každá jiná loď, pane guvernére. Zaplatím podle své tonáže.“

„Podle tonáže! Vy!“ vykřikl generál Walker, dívaje se na mých šedesát tři a půl kilogramu. A dal se do smíchu, jako by v životě neslyšel nic tak směšného. „No tak dobře! Vy jste vyhrál! Nechám vás plavat — ale jen pod jednou podmínkou, drahý příteli: a to, že berete na sebe plnou odpovědnost za všechny škody a poškození, které panamskému průplavu způsobíte.“

Tuto podmínku jsem hbitě přijal.

R. Halliburton

ZA NOVÝMI SVĚTY

Knih napínavých a rozmarných dobrodružství, doprovázená 34 vyobrazeními na kříd. papíře a 3 mapkami. Vydala Družstevní Práce. Brož. Kč 40.-, váz. Kč 50.- u knihkupců.

B.M. Klíka, společnost s r. o.

Praha II, u Pražské brány 3